

TAAANTA

HOLLANDA ARKEOLOJİ VE TARİH DERNEĞİ
TUTANAKLARI

CİLT 50 (2018)

Dizi Editörleri:
J.P. Stronk ve M.D. de Weerd

Eberhard Zangger & Fred Woudhuizen

KÜÇÜK ASYA’NIN BATISINA AİT YENİDEN KEŞFEDİLEN
LUVİ HİYEROGLİF YAZITLARI

Geçici Versiyon

Güncelleme: 9 Aralık 2017

Baskı Öncesi: Beatrice de Fraiture

© 2018 bireysel makaleler: yazarlar

© TALANTA Hollanda Arkeoloji ve Tarih Derneği.

Bu kitabın herhangi bir parçası yayıncının yazılı izni olmadan, baskı, foto baskı, mikrofilm ya da başka bir yöntemle çoğaltılamaz ya da çevrilemez.

KÜÇÜK ASYA’NIN BATISINA AİT YENİDEN KEŞFEDİLEN LUVİ HİYEROGLİF YAZITLARI

(*Supplementum Epigraphicum Mediterraneum* 42)

Eberhard Zangger & Fred Woudhuizen

YAYINCININ NOTU

1878 yılında Frig dağlık bölgesindeki Beyköy’de bulunduğu varsayılan, ancak sonrasında kaybolan ve yalnızca çizimleri korunmuş anıtsal Luvi hiyeroglif yazıtları ile ilgili bir yayın yapılacağı duyurusu, bu yılın başında luviologlar arasında ve başka çevrelerde canlı bir tartışmayı tetikledi. Bu tartışma daha sonra, Profesör James Mellaart’ın (1925–2012) evinde bulunan, Fransız arkeolog Georges Perrot tarafından yapılmış özgün çizimlerden elde edildiği varsayılan kopyaların tahrif edilip edilmediğine odaklandı. Çizimleri pratikte kimse görmemiş olsa da, tartışma devam etti.

Talanta editörleri, James Mellaart’ın aralarında Dorak olayı (kısaca bir derleme için bknz: https://en.wikipedia.org/wiki/Dorak_affair) ve Çatalhöyük’te belgelenmemiş duvar resimlerini, tabletleri yayınlaması (resimler ve Mellaart’ın onları nasıl kullandığına dair bakınız: <http://www.marlamallett.com/chupdate.htm>) olan bir dizi tahrif olayına karıştığını bilmektedirler.

Aynı zamanda, *Talanta* editörleri Georges Perrot’un 1878 yılında Küçük Asya’da olup olmadığına dair ciddi kuşkuların olduğu gerçeğinin de farkındadırlar. Bu durumda, Perrot tarafından Beyköy’de 1878 yılında yapıldığı iddia edilen, Luvi hiyeroglif anıtlarına ilişkin bir dizi çizimlerin kopyalarının Mellaart’ın evinde ortaya çıkması alarm zillerini çalmaktadır – ve gerçekten bizim ofislerimizde de bu kuşkular açıkça ve yüksek sesle ifade edilmiştir.

Tüm bu çekincelere karşın, *Talanta* editörleri bu çizimleri yayınlama olasılığına sıcak bakmıştır. Eberhard Zangger ve Fred Woudhuizen’in (taslak hali şimdiden internette bulunan) çalışmaları, bu çizimleri 1878’de bulunup kopyalandıkları halde hiç yayınlanmamış, günümüze kalan en uzun Luvice yazıta ait olarak görmektedir. Diğer yandan, Mellaart’ın evinde bulunan belgelerin sahte olduğunu iddia eden akademisyenlerin görüşlerini de sunmaktan memnuniyet duyacağız. Bu konuda akademisyenleri geçerli olduğunu düşündükleri herhangi bir perspektifte görüşlerini sunmaya içtenlikle davet ediyoruz. Farklı bakış açılarının *Talanta*’nın 50. sayısında bir arada sunulmasının bu dokümana akademik tartışmada hak ettiği yeri vereceğini umuyoruz.

Bu şekilde ilerlememizin nedeni aların zillerinden hoşlanan mazoşist eğilimlerimizin olması, ya da bu belgelerin yayınlanmasına dair duyurunun bile yarattığı ilgiden yararlanmayı istememiz değildir. *Talanta* editörleri bildiğimiz gerçeklere dayanan hakiki ve adil tartışmanın akademik gelişimin temeli olduğuna – en azından olması gerektiğine – inanmaktadır. Bu inanç Zangger ve Woudhuizen’in katkısını yayınlamak için ilk nedendir. İkinci bir neden de: Mellaart tarafından sunulan keşfin hikayesini, ilgili belgelerin görüntülerini, güncel bir okuma, transkripsiyon, çeviri, (olası) yazıtın epigrafik ve tarihsel içeriğine dair bir öneriyi bu tartışmalara bir temel olarak sunmaktır. Şu anda internet üzerindeki ön-yayın ve daha sonra baskıda yer alacak son versiyon konunun tüm yönleriyle ilgili yorumlara açık davettirler. Belgelerin tahrifine ilişkin *pro* ve *contra* tezler içeren yorumlara 2018’de yayınlamayı umduğumuz özel *Talanta* cildinde, ya da daha sonra yer vermeyi umuyoruz. Ancak ondan sonra, (iddia edilen) bu yazıtın ait olduğu döneme dair bilgimizi ilerletme imkânımız olabilir, ki söz konusu tarihsel döneme dair olası en küçük bir kanıt bile yok saymak istemiyoruz. Diğer yandan, bu tartışmalar James Mellaart’ın çalışmalarına dair bildiklerimizi de artıracaktır.

ÖZET

İngiliz prehistoryen James Mellaart’ın (1925–2012) evinde, içlerinde özgün çizimi Fransız arkeolog Georges Perrot tarafından 1878 yılında yapılmış olan büyük yazıtın kopyası da olan, çeşitli Luvi hiyeroglif yazıtlarına ilişkin Mellaart’ın kopya çizimleri bulunuyordu. Batı Anadolu’daki Afyonkarahisar’ın 34 kilometre kuzeyindeki Beyköy’de, yapı malzemesi arayışındaki köylüler tarafından yerden bazı taşlar bulunmuştu. Bu taşlar birleştirildiklerinde 29 metre genişliğinde ve yaklaşık 35 santimetre yüksekliğinde bir friz oluşturmaktaydılar. Perrot henüz üzerlerindeki simgeleri okuyamadığı için, taşları yanlış sırada yerleştirdi. Perrot yazıtı kayıt ettikten sonra, köylüler taşları yeni inşa edilen caminin temeline yerleştirdiler. Luvi hiyeroglifleri deşifre edildikten sonra, Perrot’un çizimlerinin 19. yüzyılda Osmanlı Devleti’nin sahip olduğu yayınlanmamış belgelere odaklanmış olan bir Türk-Amerikan araştırma projesi kapsamında ele alınması planlanıyordu. Türk arkeolog Uluğ Bahadır Alkım ölümünden kısa süre önce (1981) yazıtın içeriğinin taslak çevirisini yaptı ve taşları doğru sırasına göre dizdi. – Beyköy yazıtı 50 cümlecik içerir ve böylece bilinen en uzun Tunç Çağı hiyeroglif belgesi durumundadır. Batı Anadolu kaynaklı bilinen tüm belgelerden daha önemli bir konumdadır. Yazıt Mira’nın büyük kralı Kupantakuruntas tarafından yazdırılmıştır. Yazıt kralın kahramanlıklarını kutlamakta ve böylece bölgesine ve fetihlerine ilişkin ayrıntılı bilgiler vermektedir. Metnin yazılış tarihi yaklaşık MÖ 1190-1180 arasında, Deniz Kavimlerinin yarattığı kargaşa dönemine denk gelir. Yazıt Troadlı büyük prens Muksus’un komutasında Doğu Akdeniz’de yürütülen fetihlerden söz etmektedir. Batı Anadolu’lu deniz güçleri güney Filistin’deki Aşkelon’a, Mısır sınırına kadar ilerlemişlerdir. Bu seferlerin hatırası Yunan edebi geleneğinde Mopsos’la ilgili efsanevi hikayelerde korunmuştur. Özetle, Beyköy’de bulunmuş olan Luvi hiyeroglif metni bize bölgenin tarihinde şu ana kadar karanlıkta kalmış bir döneme ilişkin büyüleyici bir içgörü kazandırmaktadır.

Yazıt Mellaart'ın evinde bulunmuş olan üç önemli Luvi hiyeroglif belge ve dört kısa parça ile birlikte çoğaltılmıştır. Makalede bu belgeler bir arada tartışılacaktır.

1. Giriş

Burada tanıtılan 29 metre uzunluğundaki Luvi hiyeroglif taş yazıtın içeriği (Şekil 1) prehistoryen ve Anadolu'nun Neolitik ve Tunç Çağı arkeolojisinin öncüsü James Mellaart'ın (1925–2012) evindeki pek çok çizim versiyonlarından aktarılmıştır. Bu çizimler 500 yaprak kağıt kopya ve Batı Anadolu kaynaklı Tunç Çağı ile Demir Çağı belgelerinin çevirilerini içeren 15 santimetre yüksekliğinde bir yığının parçasıydı. Mellaart bu kağıt yığının kuzey Londra'daki evinin kişisel çalışma alanında özellikle ayırmış ve “çok önemli” olarak işaretlemişti. Mirasının bu parçası, James Mellaart'ın tek varisi, oğlu Alan tarafından yazarlardan birine (EZ) daha ayrıntılı inceleme ve Luwian Studies çatısı altında yayınlanmak üzere aktarıldı. (bkzn. Zangger 2017, 309)

El yazısı bir dizi notta Mellaart bu belgelerin editörü olarak görevlendirilmiş olan arkeolog ve eski İstanbul Üniversitesi profesörlerinden Uluğ Bahadır Alkım (1915-1981) için şu ifadeleri kullanmış: “düzenlediği bu metinlerin 2000 yılında yayınlanmasını arzu ettiğini belirtti. Eğer bir nedenle gecikme olursa, ... başka kaynakların engellemelerini boşa çıkarmak için çevirinin daha geniş bir çevre ile iletişimi yapılmalı” (Eksikler ve altçizgiler Mellaart'ın). Bu ifadelerden sonra şu eklenmiştir: “Eğer ben, James Mellaart, 2000 yılını görmez isem, yazınsal vasilerimin yayını sağlamalarını arzu ederim. J. Mellaart”. Başka bir el yazısı notta Mellaart Alkım'ın dul eşi Handan Hanım'ın 1984 yılındaki vefatından önce yazıtın yayınlanması için Mellaart'a söz verdirdiğinden bahsetmektedir.

Burada sunduğumuz malzeme, dolayısıyla Mellaart'ın vasiyetinden çıkmıştır. Neyse ki, arkeolog yazıtın köken ve araştırma tarihçesine dair bazı ayrıntıları çeşitli el yazısı notlarında dile getirmiştir. Bu tarihçenin özeti aşağıdadır.

Mellaart'ın evinde kuzeybatı Anadolu'daki Yazılıtaş'ta 1854 gibi erken bir tarihte bulunmuş bir yazıt ve 1871'de Edremit'te bulunmuş bir yazıtın kopyaları bulunmaktadır. Bugüne kadar, Luvi hiyeroglif yazıtlarını içeren dokümanların İstanbul'daki Osmanlı arkeoloji koleksiyonuna ilk defa Kasım 1872'de dahil edildiği düşünülüyordu. Güney Suriye valisi Suphi Paşa Hama'ya yolculuk ederken, Asi Nehri yakınlarında üzerlerinde Luvi hiyeroglifleri olan dört orthostat'a el koydu. Şam'da İrlandalı bir misyoner olan William Wright da bu yolculuğa eşlik etmişti. Sultan Abdülaziz'den bu dört taşın modern binaların duvarlarından çıkarılıp emniyete alınması için izin istendi. Binaların ikisi o tarihte meskûn durumdaydı. Wright bu olayı ve yazıtlardan bir tanesinin üzerinin altın kaplanmış olduğunu 1884 tarihinde yayınlanmış olan *Hitit İmparatorluğu* adlı eserinde ayrıntılarıyla anlattı. (Wright 1884, 7-11). Bu taşlar halen İstanbul Arkeoloji Müzesi'nde sergilenmektedir.

1 (1)

2 (20)

3 (21)

4 (22)

5 (23)

6 (24)

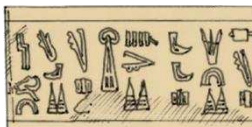
7 (25)

8 (2)

9 (3)

10 (4)

(4)

11 (11)

12 (5)

13 (26)

14 (6)

15 (7)

16 (8)

17 (9)

18 (10)

Şekil 1. 29 metre uzunluğundaki Luvi hiyeroglif yazıtının (Beyköy 2) Georges Perrot tarafından 1878 yılında kayıt altına alınmış hali gösterilmektedir. Mürekkep kopyalama James Mellaart tarafından 1970li yıllarda yapılmıştır. Parantez içindeki sayılar taşların Perrot ve Mellaart tarafından belirtilmiş sırasını göstermektedir. Zangger 2017, 312-313'de ayrıca yayınlandı.

1878 yılında, İstanbul'daki Eski Eserler Müdürlüğüne batı Anadolu'da, Afyonkarahisar'ın 34 kilometre kuzeyinde Beyköy'de, köylülerin üzerlerinde Hama'da bulunanlara benzer hiyerogliflerin olduğu çok sayıda taş blok bulunduğu haberi geldi. Hükümet 1862 yılında Boğazköy örenyerini ziyaret edip, kalıntıları dikkatle belgelemiş olan ve o tarihte Türkiye'de bulunan Fransız arkeolog George Perrot'u Beyköy'e gitmek, yazıtları kopyalamak ve mümkünse yazıtların fotoğraflarını çekmek üzere görevlendirdi. Perrot'un yanına yolculukta kendisine eşlik edecek yardımcılar tahsis edildi. Arkeolog yazıtı kopyalamakta başarılı oldu – Beyköy'den doğrudan Edremit'e, orada bulunmuş ve bir parka konulmuş yazıtı kopyalamak üzere gitti. Perrot İstanbul'a kalitelerinden memnun olduğu kopyalarla döndü. Bulguların önemli olduğunu düşünen Osmanlı hükümeti Beyköy'deki taşların emniyete alınmasını emretti. Ancak bu konuda hemen bir gelişme olmadı. Eski Eserler Müdürlüğü'nün yöneticisi Beyköy'e bizzat gittiğinde taşların yeni yapılan caminin temelinde kullanıldığı bilgisine ulaştı. Kızgınlıkla, tüm köyün aranması emredildi ve bu arama sırasında sonradan "Beyköy Metinleri" olarak anılacak, Hitit dilinde çivi yazısı ile yazılmış üç büyük tunç tablet bulundu.

1950'li yıllarda, Ankara'daki Maarif Vekaletinde Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürü Hamit Zübeyir Koşay Beyköy Metinlerinin ayrıntılı çeviri ve yayını için hükümetten izin aldı. Koşay, dünyanın en saygın hititologlarından, Yale Üniversitesi'nden Albrecht Goetze ile anlaşmayı başardı. Çalışmanın desteklenmesi için yayının Türk vatandaşı bir ortak yazarının olması gerekiyordu. Türk Tarih Kurumu, Profesör Uluğ Bahadır Alkım ve eşi Handan Alkım'ı yayının gözden geçirilmesi ve çalışmanın koordinasyonu için görevlendirdi. 1956 yılında, yalnızca Beyköy Metinlerini değil, 19. Yüzyılda Osmanlı hükümetinin kamulaştırdığı ya da edindiği diğer yazıtları da içeren, geniş kapsamlı, uluslararası bir proje ortaya çıktı. Projeyi başlatanlar arasında Albrecht Goetze (Yale), Edmund Irwin Gordon (Harvard) ve Londra'daki British Museum'ın küratörü Richard David Barnett bulunuyordu. Türkiye'de o dönemin etkili arkeologları olan Koşay ve Alkım özgün belgelere ulaşmada zorluk çekmiyorlardı.

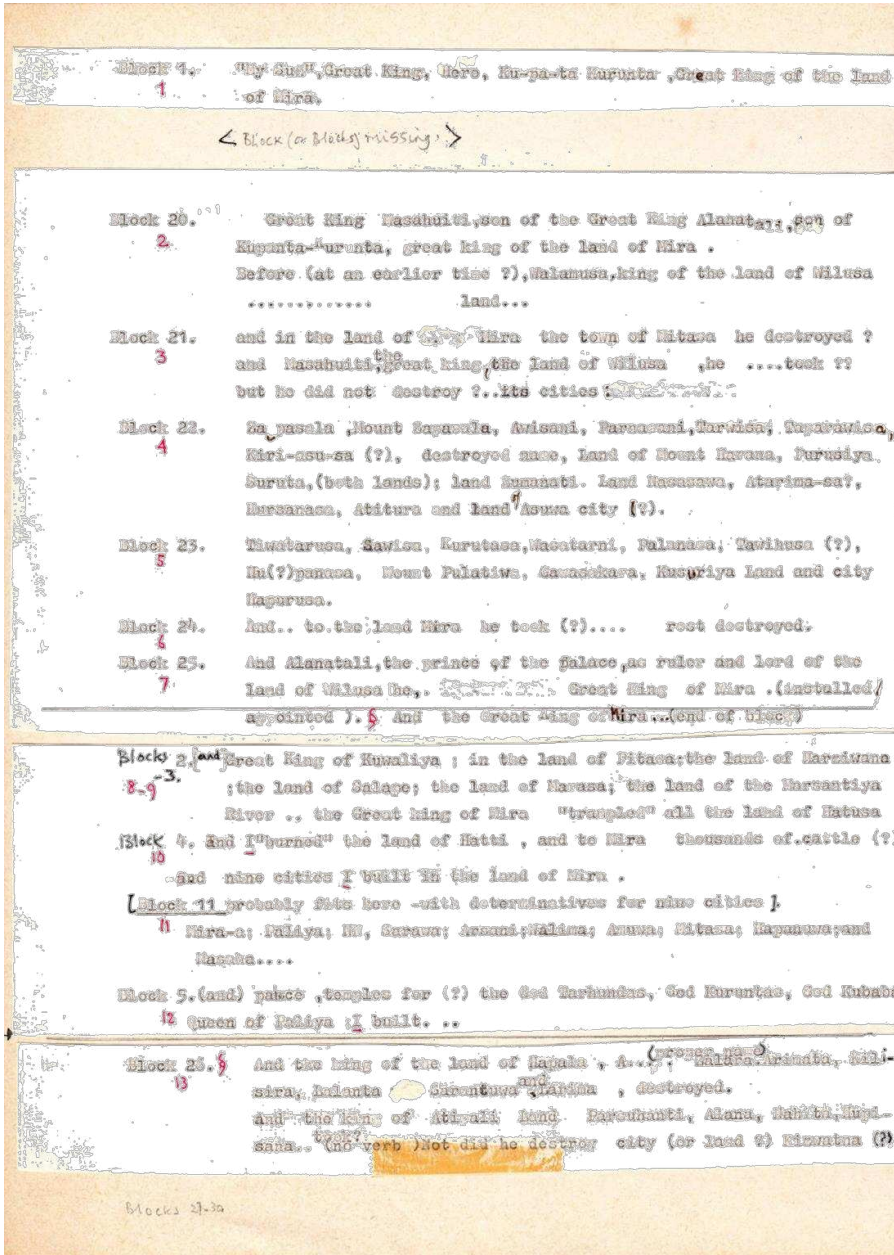
Projenin ana odağında olan Beyköy Metinlerinin Albrecht Goetze ve Edmund Irwin Gordon tarafından çevirisi 1960 yılında tamamlanmış görünüyor, çünkü Mellaart o tarihte Goetze'nin BIAA (British Institute of Archaeology at Ankara). Kütüphanesine metinlerin kopyalarını eklediğini bildiriyor. Ancak, çalışma Goetze 1971 yılında öldüğünde henüz yayınlanmamış durumdadır. Bahadır Alkım ve eşi İngiltere'ye 1976 yılında yaptıkları iki aylık araştırma seyahati sırasında, James Mellaart'tan öngörölmüş yayın dizisinin ikinci cildine dahil etmek üzere, Hitit ülkesinin batısının tarihsel coğrafyasına dair bir makale yazmasını rica ettiler. Bahadır Alkım'ın kendisi Hatti, Kizzuwatna ve Doğu Anadolu'ya dair yazmak istiyordu, çünkü o bölgelere dair uzmanlığı vardı. James Mellaart bu öneriyi kabul etti ve böylece projenin bir üyesi oldu.

Yazıtlar üzerinde çalışırken, Hitit dilinin ve Luvi hiyerogliflerinin çözölmesinden önceye ait Osmanlı arşivlerini de gözden geçiren Alkım, Georges Perrot'un 1878'de kayıt ettiğı yazıtların çizimlerini de özellikle aradı – ve onları bulmayı başardı.

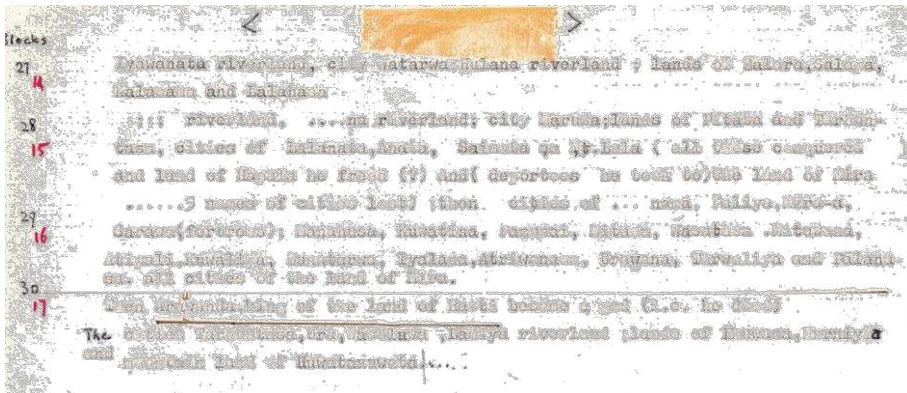
Luvi hiyerogliflerinin deşifre edilmesinde anahtar rol oynamış olan Almanya doğumlu tarihçi Helmuth Bossert'in doktora öğrencisi olan ve yazının çözülmesini sağlayan çift dilli yazıtın bulunduğu Karatepe – Arslantaş'ın ilk kazılarında görev alan Alkım'ın kendisi de Luvi hiyeroglifleri konusunda bir uzmandı. Projenin ikinci cildinde bu yazıtı yayınlamak istiyordu. Mellaart 1979'da Alkım'ı İstanbul'daki ofisinde ziyaret etti. Bu ziyaret sırasında Mellaart yayın için planlanmış malzemeyi gördü: tunç tabletlerin fotoğrafları, çeviriyazılar, çeviriler ve filolojik yorumlar... Yalnızca ekler, bibliyografya ve listeler eksikti. Dahası, yayın için gerekli koşullardan biri olan metnin Türkçeye çevirisine henüz başlanmamıştı. Mellaart Beyköy yazıtlarını İstanbul'daki bu ziyareti sırasında kopyalamış olmalıdır. Mellaart öncelikle Beyköy yazıtının kurşun kalemle bir eskizini A4 boyutundaki dört sayfa parşömene, Perrot'un çiziminin bir kopyası üzerinden geçerek üretti. İkinci adımda – temiz parşömen sayfaları kullanarak – eskizlerinin üzerinden mürekkep ile çizim yaptı. Bu makaledeki imgeler Mellaart'ın mürekkeple yaptığı çizimlerin taranmış halleridir. (Şekil 1)

Perrot hiyeroglif işaretleri kopyaladığı sırada, metnin anlamı henüz anlaşılmamıştı. Çeviriyazısı 1900 öncesi tarzında aktarıma karşılık geliyordu açıkçası, örneğin Leopold Messerschmidt'in *Corpus Inscriptionum Hettitarum* eserindeki gibi... Kimse metni okuyamadığı için Perrot başlangıçta parçaları yanlış sırada dizmişti. Mellaart'ın özgün çizimleri hala bu baştaki hatalı sıralamayı yansıtıyordu. Mellaart'ın bir el yazısı notunda Bahadır Alkım'ın tekil taş blokları Perrot tarafından yapılan ilk kopyadan yüz yıl kadar sonra tekrar düzenlendiği belirtiliyor. Alkım'ın çevirisini kendi daktilosu ile yazmış olan Mellaart daha sonra kağıdı keserek yeniden düzenlemiş ve metni “Beyköy, yeniden düzenlenmiş metin. U.B. Alkım 1980” olarak etiketlemiştir. (Şekil 2).

Mellaart tunç tabletlerin yorumlanması için katkı vermeyi tamamlamadan önce, projenin atanmış editörü Bahadır Alkım 1981 yılında, altmış altı yaşında vefat etti. Mellaart nihayetinde Batı Anadolu'nun siyasal coğrafyasına dair makalesini, 1984 yılında, kendisine planlanan ilk cildin baskıya iletildiğini bildiren Alkım'ın dul eşi Handan Hanım'a gönderdi. Makalenin başlığı “Arzava'nın Tarihi ve Coğrafyası” idi (ya da buna yakın bir ifadeydi, kitap hiçbir zaman basılmadı). Aynı yıl, Edmund Irwin Gordon öldü, ertesi yıl 1985'te Handan Alkım ve Hamit Zübeyir Koşay vefat ettiler, 1986'da da Richard David Barnett vefat etti. Böylece bu uluslararası projede yer alan tüm araştırmacılar projeye dair hiçbir yayın yapılmadan vefat ettiler. Mellaart bu efsanevi metni en az beş kişinin daha bildiğini belirtmişti: sonradan BIAA'nın başkanlığı yapacak olan İngiliz hititolog Oliver Robert Gurney; Londra'daki British Museum'ın küratörü Edmond Sollberger; Paris'teki Collège de France'da dilbilimci olan Emanuel Laroche; Likya'daki Xanthos antik kentini kazan ve Paris Sorbonne'da klasik arkeolog olan Pierre Demargne ve elbette Mellaart'ın kendisi.

Şekil 2 (sayfa 16-18). Alkım'ın Beyköy 2 için yayınlanmamış çevirisinin Mellaart tarafından aktarımı, taşların doğru sıraya dizildikleri 1980'e kadar pek çok defa yeniden düzenlendiğini gösteriyor.

Bu projenin tarihçesi ve yayınlanamayan içerikleri James Mellaart'ın 1993 tarihli az bilinen bir yayınında ana hatlarıyla özetlenmişti. Mellaart ayrıca Beyköy metinlerinin içeriğini Eberhard Zangger'e 1995 yazında gönderdiği iki uzun mektup ile özetledi (Zangger 2017, 215-227).

Bugün Beyköy'deki Luvi hiyeroglif yazıtının Muksus'un çağdaşı Mira'nın büyük kralı Kupantakuruntas'ın hükümdarlığı dönemine (yaklaşık MÖ 1180) ait olduğunu söyleyebiliriz. Metin büyük kral ile aynı adı taşıyan ve MÖ 14. yüzyılda büyük Hitit kralı II. Murşili tarafından tahta oturtulmuş büyük büyükbaba Kupantakuruntas'a kadar uzanan bir soyağacını içermektedir. Küçük hasarlar dışında yazıt genel olarak iyi korunmuştur. Yazıt Deniz Kavimlerinin istilası dönemindeki olayları konu etmekte; çok sayıda yer, ülke ve tanrı adı içermektedir. Philistia'da ve metinde açıkça belirtilen Mısır sınırındaki Aşkelon'da üslere sahip olan kral Kupantakuruntas'ın imparatorluğunun sınırları Suriye ve Filistin'e dek uzanmaktaydı.

2. BEYKÖY LUVİ HİYEROGLİF METNİ

Şu ana kadar, Beyköy’de bulunduğu bilinen tek Luvi hiyeroglif yazıtı Emilia Masson tarafından ele alınmıştı (1980, 119-122). Bazı parçaları korunmuş olan bu metin II. Muwatalli’nin *tuhkanti*’si ya da veliaht prensi Urhiteşup’un (sonradan büyük kral III. Murşili olacaktır) bölgeye düzenlediği başarılı bir askeri seferi kutlamaktaydı. Bu metni Beyköy 1 olarak adlandıırırsak, burada tartışacağımız yazıtı Beyköy 2 olarak adlandırmak uygun olacaktır.

Beyköy 2 Geç Tunç Çağı'na ait en büyük Luvi hiyeroglif metnidir ve bu alanda çift dilli Karatepe metninin bulunmasından sonraki en büyük keşiftir.

Beyköy 2 40 tanesi cümle giriş ilgeçleri *à-wa* ve *wa-à* ile başlayan, 50 ayrı cümleden oluşmaktadır. Öte yandan, metnin çok büyük kısmı sayısı 150’yi aşan yer ve bölge adlarının listelerinden oluşmaktadır. Yine de, kullanılan dili, ana karakter Mira’nın büyük kralı Kupantakuruntas’ın dili olarak tanımlamaya yetecek kadar dilbilgisi ve sözdizimi kanıtları bu listelerin arasında mevcuttur.

Başka bir deyişle, burada Arzava'da konuşulan Luvi dili için önemli bir tanıklık söz konusudur. Şu ana kadar, bu dile ilişkin bilgi bize başka bir çeşit belgeden – Luvi çivi yazısı olarak, Istanuwan şarkıları olarak bilinen metinden ulaşmıştı (Woudhuizen *gelecek yayın*, 157-162).

Ana metin iyi korunmuştur ve yalnızca parçaları korunmuş olan bölümlerde bile çizimlerin güvenilir olduğu söylenebilir. Perrot'un bu çizimi Luvi hiyerogliflerinin çözülmesinden önce yaptığı dikkate alınrsa, çizimin çok başarılı olduğu ortadadır. Kullanılmış olan işaret sistemi ana akım sisteme uyumludur. Yalnızca negatif *332 *na*₄ için olağan bacakları olmayan kendine özgü bir varyant vardır. Yeni işaretler: gemi işareti, *navis*₂ (§§ 25, 28)¹, metal ağırlık şeklindeki işaret (§ 29), armağan sunan kişiyi tasvir eden işaret (§ 42) ve dokuma tezgahı şeklindeki işaretler (§ 45). Bazı nadir durumlarda işaretlerin sırası kesinlikle hatalıdır, bu yüzden § 15'deki *HÁ(TI) sá-sá-ha*^{UTNA}, *HÁ(TI)*^{UTNA} *sá-sá-ha* olarak okunmalıdır; § 18'deki *i-i-ā*'nın doğrusu kuşkusuz *i-ā-i*'dir ve § 19'daki *PARNA(+r) ARHA ta*₆, § 4'teki gibi *PARNA(+r)-ta*₆ *ARHA* olarak okunmalıdır. Tek bir yerde, § 37'de (blok 23) işaretler normalde olduğu gibi sola yaslı sütunda değil, soldan sağa uzayan dikey bir hat üzerinde düzenlenmiştir.

Metin Tunç Çağı'nın son dönemine (yaklaşık MÖ 1190-1180) ait olsa da, işaret *376 (§ 6, vb.) ve olasılıkla *209 (§ 43), *377 ve *210'i oluşturmak üzere alt yanlarında iki eğik çizgi ile işaretlenmiştir – Luvi hiyeroglif metinlerinde, Erken Demir Çağı'nın daha ileri devirlerinde görülen tipik bir özellik... Bu bağlamda, *377'in Willemijn Waal (2017, 304-305, Fig. 7) tarafından bir Hitit kil tabletinde bulunduğu hatırlanmalıdır. Yani çizimdeki bu özel inovasyon Geç Tunç Çağı'nda, olasılıkla batı Anadolu'da başlamış olmalıdır.

Burada kullanılan işaret çeviri (transliterasyon) sistemi Woudhuizen (2011, 21-38)'de önerilmiş olan sistemdir. *376'nın hem *i*, hem de *zi* değerlerini ifade eden polifonik doğası, §§ 1, 5'deki kişi adı *ma-sa-hù+i-ti*'nin (*331'in *376 *i* ile birlikte *hù* için yarım daire bağı olması) Hitit çivi yazısındaki *Mashuittas*'a (Hagenbuchner 1989, 317 [KBo XVIII 18]) ve § 50'deki yer adı *i-ku-wa-na*'nın Hitit çivi yazısındaki *Ikkuwaniya*, "Konya"ya (del Monte/Tischler 1978, 137-138) karşılık gelmesi ile vurgulanmaktadır. Diğer yandan, § 28'deki yer adı *mi-zi+r(i)* Hitit çivi yazısındaki *Mizri*, "Mısır"a (del Monte/Tischler 1978, 273-275) karşılık gelmektedir. Ayrıca, *186 *lu*'nun burada *445 *lú*'dan ayrıldığına ve *329'in, o dönemde yumuşamaya uğrayıp *HWA* olarak ifade edilip edilmediği kesin olmamakla birlikte, *KWA* olarak işaret çevirisinin yapıldığına dikkat edilmelidir.

¹ Orta Tunç Çağı'na ait Luvi hiyeroglif metinlerinde, bir gemi işareti zaten bulunmaktadır: *35; ancak bu işaret zaman içinde stilize olmuştur ve Geç Tunç Çağı'na ait yazıtlarda görünür değildir. Sonraki dönemde ikincil olarak, kolun alt kısmı olarak tanımlanır. Yalnızca özgün biçimin kalıntısı olan *na* değeri akrofonik olarak Proto-Hint Avrupa (= PIE) **nah₂we-* "gemi"den türemiştir.

Beyköy 2 İçerik Özeti

- § 1 Mira'nın büyük kralı Kupantakuruntas'ın Soyağacı
Kupantakuruntas'ın babası Mashuittas'ın başarısı
- §§ 2-10 Mashuittas Wilusalı Walmus'u yeniden kral olarak tahta oturttu. Kuzeydoğu Anadolu'da sayılan yirmi beş şehir ve ülke artık Mira'nın egemenliğindedir. Bu şehirler arasında Tarwisa (Truva), Apassawa (Troad'daki Apaisos) ve Kupantakuruntas'ın Beyköy anıtını diktiği Assuwa şehri vardır. Beyköy anıtı kralın babası tarafından yapılan başarılı müdahaleyi anmakta ve Wilusa'nın yeni yöneticisinin bu toprakları Mira'nın büyük kralının koruduğu gibi korumasını temenni etmektedir.
- Kupantakuruntas'ın başarıları*
- §§ 11-13 Kuwaliya ile Pitassa, Sallapa, Masa ve kutsal toprağı (Istanuwa ya da Tarhuntassa?) birbirine bağlayan yolun inşası
- §§ 14-15 Hitit tapınakları donatılacak, Hitit çıkarlarına saygı duyulacak
- § 16 altı bin koçun adanması (sunu amaçlı)
- § 17 Mira'da sayılan on kalenin inşası
- § 18 Luvi kutsal üçlüsü (Tarhunt, kır tanrısı ve Kupapa) için saray ve tapınak inşa edildi
- § 19 Hapalla'nın kralı sayılan altı şehri yıktı
- § 20 Atapali kralı içlerinde bu anıtın olduğu yer (Beyköy) de olan beş şehri tahkim etti
- § 21-23 toplamda altı kral bulunmaktadır: Wilusa, Hapalla, Seha(?), Assuwa(?), önderleri aynı zamanda Arzava'nın büyük kralı olan, Mira'nın büyük kralıdır
- § 24 merhum Hatti kralının topraklarının tanıtımı: Tarsus, Adana, Lawazantiya ve dolaylı olarak yönettiği: Amanus, Mukish, Halep, Karkamış, Ugarit ve Biblos
- § 25 Mira'nın deniz fetihleri: Parha, Philistia, Ura, Lamiya

- § 26-27 komutanlar: Muksus, Kulanamuwas, Tuwatas ve Piyamakuruntas
 § 28 Mısır sınırındaki Aşkelon'da bir sınır kalesi inşa ettiler
 §§ 29-30 kırk birim metalin(?) adanması ve Luvi kutsal üçlüsünün de içinde olduğu altı tanrı için bir tapınağın inşası
- § 31-32 Arzava'da kaleler inşa edildi, içlerinde Apasa, Kurupiya ve Smyrna'nın da olduğu yirmi beş şehrin sayılması
- § 33-35 Hapalla'da kaleler inşa edildi, on dört şehir ve bölgenin sayılması
- § 36-38 Muksus'un – büyük kralın yerine – Troad'daki Apaisos'ta içlerinde Luvi kutsal üçlüsünün de olduğu sekiz tanrıya kurban sunması
- § 39 Kulanamuwas Masa'daki ordu tanrısını memnun ediyor
 § 40 büyük kral Arzava'daki tahtında oturmaya devam ediyor
- § 41 Tarhuntassa, Kaşka ve Masa'ya karşı seferler
 § 42 aralarında Atapali, Kizzuwatna ve Karkamış krallarının da olduğu, armağan getirmiş altı kralın sayılması
- § 43 Arzava'da Masa kalesinin inşası
 § 44 tanrılara sunulan adaklar bağlamında Muksus
- §§ 45-46 Hapalla'ya 8000 kişilik ordu gönderildi ve içlerinde Hulana ırmak ülkesi, Sallapa, Kalasma, Pitassa, Tarhuntassa ve Lalanda olan on altı şehir ve bölge fethedildi
- §§ 47-48 Mira'da konuşlanan 6000 kişilik ordu § 17'de de belirtildiği gibi Mira, Tarkuwas ve Mitasa şehirlerini korudu
- §§ 49-50 Hatti'nin merhum kralı Arnuwandas sefer düzenlemedi ve Ura, Lamiya, Tarhuntassa, deniz ve Ikkuwaniya üzerindeki hakimiyetini yeniden sağlayamadı

Beyköy 2

- § 1 *sol suus URA+HANTAWAT la+PÁRNA ku-pa-tá-KURUNT la+PÁRNA URA+HANTAWAT mi+r(a)-à^{UTNA} URA+HANTAWAT ma-sa-hù+i-ti infans^m URA+HANTAWAT á-la-na-ti+li infans^m ku-pa-tá-KURUNT URA+HANTAWAT mi+r(a)-à^{UTNA} <infans^m>* “Majesteleri, büyük kral, labarnas Kupantakuruntas, labarnas, Mira(nın) büyük kral(ı), büyük kral Mashuittas(in) oğl(u), büyük büyük kral Alantallis(in) oğl(u), Mira'nın büyük kralı Kupantakuruntas(in) oğl(u)”

§ 2	<i>à-wa PÁRANA-na wa-la-mu-sa</i> <i>HANTAWAT wi-lu-sa^{UTNA} []</i>	“Wilusa kralı Walmus’un yerine [].”
§ 3	<i>[] i pa-ti [] UMINA</i>	“[] bu onun için [] şehir.”
§ 4	<i>à-wa mi+r(a)-à^{UTNA} à+ta mi-</i> <i>ti-sa UMINA ARHA</i> <i>PARNA+r-ta₆</i>	“Mira’da (düşman) hizmetimizde birinin şehrini yıkı.”
§ 5	<i>à-wa ma-sa-hù+i-ti</i> <i>URA+HANTAWAT wi-lu-sa^{UTNA}</i> <i>[]</i>	“Büyük kral Mashuittas Wilusa(yı destekledi).”
§ 6	<i>ī[-wa] PARNA(+r)-ti ARHA</i> <i>UMINA-mi-na^{UMINA} []</i>	“(Eğer düşman) bu şehri yıkarsa,”
§ 7	<i>à-wa []</i>	
§ 8	<i>ta₄-pa<+r>-sa₇-la UMINA na₄</i> <i>ta₄-pa<+r>-sa₇-la</i> <i>ā-wi-sa-nà^{UMINA}</i> <i>PARNA(+r)na-sa-nà^{UMINA}</i> <i>ta+r-wi-sa^{UMINA} TAPAR-wi-sa^{UMINA}</i> <i>ki+r-su-sa^{UMINA} []^{UMINA} na₄</i> <i>há+r-na^{UTNA} pu-ru-sù-wa^{UMINA}</i> <i>su-ru-ti^{UMINA} wí/zu-sà-na-ti^{UTNA}</i> <i>APA-sa-sa-wa^{UTNA}</i> <i>ā-ta+r-ma-sa^{UMINA}</i> <i>lu+r-sa-na-sa^{UMINA} ā-ti-</i> <i>tu+r(a)^{UMINA}</i> <i>ā-su-wa^{UMINA} UTNA</i> <i>TIWATA-ru-sa^{UMINA} sá-wi-sa^{UMINA}</i> <i>ku-ru-ti-sa^{UMINA} wa-sa-ta+r-</i> <i>nà^{UMINA}</i> <i>pa-la-na-sa^{UMINA} ti-wa-lú-sa^{UMINA}</i> <i>KWA-pa-na-sa^{UMINA} na₄ -pu -la</i> <i>ti-wa ka-wa-sa-ká+r(i)^{UMINA}</i> <i>ku-su+r-ā^{UTNA} ha-pu-ru-sa^{UMINA}</i>	“Devletin şehirleri (ve) devlete (doğrudan) bağlı olmayan (şehirler) {toplamlar 25}: Awisana, Parnasana, Truva, Taparwisa, Kirsusa, []; (doğrudan bağlı) olmayan: Harnas ülke(s), Purusuwa, Suruta, Wi/Zusanati ülke(s), Apaisos ülke(s), Atarmasa, Lursanasa, Atitura, Assuwa-şehir(nin) ülke(s), Tiwatarusa, Sawisa, Kurtisa, Wastarna, Palanasa, Tiwalusa, Kwapanasa; eskiden (iyi geçinmediği) : Kawasaka, Kusura ülke(s), Hapurusa.”
§ 9	<i>à-wa ī ÁMU ta-sa -ha</i> <i>mi+r(a)-à^{UTNA} tà-ha</i>	“Bu steli de Mira(ya) koydum”
	<i>[]</i>	

§ 10	<i>à-wa ā-la-na-ti -li</i> infans^m+HANTAWAT URA+PARNA infans^m TUZI-mi wi-lu-sa^{UTNA} URA+HANTAWAT mi[+r(a)]- ā^[UTNA]	“Prens (ya da) saray görevlilerinden (kim) kendi için (ona) göz dikerse: Wilusa(yı) Mira(nın) büyük kralı(nın) (savunduğu gibi) savun!”
[]		
§ 11	<i>à-wa URA+HANTAWAT</i> mi[+r(a)]-ā^{UTNA}	“Mira(nın) büyük kralı,”
§ 12	<i>URA+HANTAWAT ku-wa-lú-ā^{UTNA}</i> ā+ta pi-ta₆-sa^{UTNA} ā ha₆+r-wa-na KWA UTNA sa-la-pa^{UTNA} ma- sa^{UMINA}	“(Ben), büyük kral, Kuwaliya’da Pitassa(ya doğru) (ve) diğer ülkelere: Sallapa (ve) Masa-şehir(e), yol yaptım”
§ 13	<i>à-wa HARWAN ma-sa-na-ti^{UTNA}</i>	“ve kutsal toprağa doğru bir yol”
§ 14	<i>à-wa -mu URA+HANTAWAT</i> mi+r(a)-ā^{UTNA} TIWA₂-TIWA₂-wa HÁ(TI)-sa^{UTNA} *202 à-wa	“Ben Mira(nın) büyük kralı, Hatti’nin tapınak(lar)ını donatmaya devam edeceğim (ve) (onlardan) yararlanacağım.”
§ 15	<i>à-wa HÁ(TI)^{UTNA} sá-sá-ha</i>	“Hatti’yi desteklemeye devam ettim.”
§ 16	<i>à-wa mi+r(a) ta-ta₆ UTNA i-i 6000</i> ma ma	“Mira toprağında bu 6000 koçu koydu.”
§ 17	<i>à-wa 10 UMINA+mi TAMA-ha</i> mi+r(a)-ā-ti^{UTNA} mi+r(a)-ā^{UMINA} PÁRA-ASA^{UMINA} [?-?]-wa^{UMINA} TARKU-wa^{UMINA} ā+r-TARKU-nā^{UMINA} wa-ha₄- ma^{UMINA} ā-mu-wa^{UMINA} mi-ta₆-sa^{UMINA} há-pa-nu^{UMINA} ma-TARKU -ha^[UMINA]	“Mira’da 10 kale inşa ettim: Mira-şehir, Parasa, []wa, Tarkuwa, Artarkuna, Wahama, Amuwa, Mitasa, Hapanu ve Matarku.”
§ 18	<i>à-wa URA+PARNA</i> MASANA PARNA i-ā-i MASANA TARHUNT MASANA (a)pá+r(a) MASANA ku-*128 URA+domina PÁRA-ASA^{UMINA} TAMA-ha wa-[ā]	“Bir saray (ve) (üç tanrı) Tarhunt, kır tanrısı (ve) Kupapa, Parasa(nın) kraliçesi için bir tapınak yaptırdım, ibadet (ederken)”

- § 19 *à-wa HANTAWAT há-pa-la^{UTNA}*
ā[]
ta₄-la+r(i)^{UMINA} á+r-ma-ta₆^{UMINA}
hi-li-?+r^{UMINA} la-la-ta^{UMINA}
sa₅+r-tu-wa^{UMINA} la+r(i)-
ma^{UMINA} PARNA(+r)-ta₆ ARHA “Hapalla kral(ı) [] {altı şehri}
yıkı: Tala, Armata, Hili[..]r,
Lalanda, Sartuwa, (ve)
Larima.”
- § 20 *à-wa HANTAWAT á-ta₆-pa-li^{UTNA}*
PARNA-su-ha-na-ti^{UMINA} ā-la-
?^{UMINA} na-hi-ta₆^{UMINA} hu-ta-na^{UMINA}
PARNA(+r)-ta₆ ī infans^mna-
na^{UMINA} “Atapali kral(ı) {beş şehri}
tahkim etti: Parnasuhana,
Ala[..], Nahita, Hutana,
(ve) bu oğul(un) (=kıdemsiz
memur) şehri {=Beyköy}.”
- § 21 *à-wa 6 HANTAWAT'*
HANTAWAT wa-lu-sa^{UTNA}
HANTAWAT há-pa-la^{UTNA}
HANTAWAT URA-
WALWAUTNA HANTAWAT
AS[UW]A -ha^{UTNA} “(Toplamda) altı kral (var):
Wilusa(nın) kral(ı),
Hapalla(nın) kral(ı),
Urawalwas’ın topraklarının
kral(ı) {Seha} ve Assuwa(nın)
kral(ı),”
- § 22 *à-wa URA+HANTAWAT mi+r(a)-*
ā^{UTNA} “ve Mira(nın) büyük kral(ı),”
- § 23 *à-wa i URA-HANTAWAT ARA-wa* “(ve) bu (aynı zamanda)
Arzava’nın büyük kral(ı).”
- § 24 *à-wa á+ya HANTAWAT*
HÁ(TI)^{UTNA} URA+UMINA ta₆

ta+r-sa^{UMINA} ā-ti-na^{UMINA}
la-wa-ta₄-ti^{UMINA}
na₄ à-ma-na mu-ka-sa +ha^{UTNA}
ha-la-pa^{UTNA} ká+r-ka-mi+sa^{UTNA}
wa-ka+r-tá^{UTNA} []^{UTNA}
ā-ma-tu^{UTNA} ku-pi-la^{UTNA} “Hatti(nin) kahraman kralı
başkenti (şu şehirler için)
sağlar {hükmeder}:
Tarsos, Adana, (ve)
Lawazantiya;
(ve) (doğrudan) olmayarak:
Amanos ve Mukish ülkeler(i),
Halpa, Karkamış, Ugarit, [],
Hamath, (ve) Byblos.”
- § 25 *à-wa mi+r(a)-ā^{UTNA} navis₂ navis₂*
URA+UMINA wa PÁRA-há^{UTNA}
pi+?-?^{UMINA} pu-la-sà-ti^{UTNA} la-sà-
ti-na^{UTNA} URA^{UMINA} wa-lu-
KATA^{UTNA} sà KATA-sa^{UTNA} la-mi-
ā^{UMINA} “Donanması (sayesinde)
Mira (şuralara) başkent
(sağlar) {hükmeder}: Parha,
Pi[], Philistia, Lasatina,
Ura, ova ülke(si) Walukata
(ve) Lamiya.”
- § 26 *à-wa [-mu]* “Benim için,

	<i>URA+HANTAWAT+infans^m</i> <i>'mu-ku-su-sa ā-nà UTNA</i> <i>UMINA -wa MI WI</i>	Mi(ra) (ve) Wi(lusa) ülke(leri) ve şehir(lerindeki) büyük prens Muksus,”
§ 27	<i>à-wa infans^m KULANA</i> <i>URA+HANTAWAT infans^m</i> <i>tu²-wa-ta₆ URA+HANTAWAT</i> <i>infans^m PIA-ma-KURUNT</i> <i>URA+HANTAWAT</i>	“büyük prens Kulana(muwa)s, büyük prens Tuwatas, (ve) büyük prens Piyamakuruntas,”
§ 28	<i>à-wa ARHA mi-zi+r(i)^{UTNA}</i> <i>ā-sa-ka-lú-na^{UMINA} ka-?-?-ha₆</i> <i>navis₂ ā-ta₆ HARNAS</i>	“onlar Mısır sınırı(ndaki) Aşkelon(a) savaş(?) gemi(leriyle) (bir) kale yaptılar.”
§ 29	<i>à-wa [] URA+HANTAWAT á-i-</i> <i>wa UTNA ASATAR ya 40 *? (=</i> <i>ağırlık)</i>	“[] Ben, büyük kral, (o) ülke(den gelen) 40 (birim) metali taht (için) kurban edeceğim”
§ 30	<i>à-wa URA+HANTAWAT</i> <i>MASANA²TARHUNT MASANA²PARNA</i> <i>TAMA MASANA²(a)pá+r(a)</i> <i>[ka]-ta-WATA-na^{UTNA}</i> <i>MASANA²ku-*128 []^{UTNA}</i> <i>MASANA²WANTI [] MASANA²[]</i> <i>[? -?] UTNA MASANA²[] á-pa-sa^{UTNA}</i>	“ve ben büyük kral, Tarhunt, Kizzuwatna’nın kır tanrısı ve [] ülkesinin Kupapa, [] kutsal dağının tanrısı, [] ülkesinin tanrısı, Efes ülkesinin [] tanrısı (için) bir tapınak inşa ettim.”
§ 31	<i>à-wa URA+HANTAWAT</i> <i>UMINA+mi TAMA-mu-ha ASU</i> <i>à+ta ARA-wa^{UTNA}</i> <i>á-pa-sa^{UMINA} ā-lú-pa-na^{UMINA}</i> <i>ku-ru-pi^{UMINA} la-pa-ti^{UMINA}</i> <i>[sa]-mu+r-na^{UMINA}</i> <i>ā-ku-ma-na^{UMINA} ASA-ru-ti^{UMINA}</i> <i>na₄ ti₄-ma-la^{URA+HARNAS}</i> <i>hu-wa-la-?-?^{UMINA}</i> <i>ku-ka-wa-mi-sa^{UMINA}</i> <i>ku-wa-li-sa-sa^{UMINA}</i> <i>nà-nú-wa-sa^{UMINA}</i> <i>ha₆+r-pa-hi-li^{UMINA}</i> <i>na₄ hu-na-sa^{HARNAS}</i> <i>PÁRA-ASA-ā-na-sa^{UMINA}</i>	“Ben, büyük kral, Arzava’da bolca kale inşa ettim {toplam 25}: Efes, Alupana, Kurupi, Lapati, Smyrna, Akumana, Sardis, büyük Timala kalesi (şehirde) değil, Huwala [], Kukawamisa, Kuwalissa, Nanuwasa, Harpahili, büyük Hunasa kalesi (şehirde) değil, Parasanas, Salapasa, Uranassa, Alawasa, Atipaliya-şehri, [], [] (ve) [],”

	<i>sa₅-la-á-pa-sa^{UMINA}</i> <i>URA-na-sa-sa^{UMINA}</i> <i>ā-la-wa-sa^{UMINA} ā-ti-pa-li-ā^{UMINA}</i> <i>[j^{UMINA} [j^{UMINA} [j^{UMINA}</i>	
§ 32	<i>à-wa PÁRA-la-à-wi-sa^{UMINA}</i> <i>ku-wa+r-?^{UMINA} pu+r-sa-ta-</i> <i>na^{UMINA}</i>	“ve Paralawisa, Kuwar[.. (ve) Pursatana.”
§ 33	<i>na₄ á-na-ma wa-na ī-na</i> <i>há-pa-la^{UMINA}</i>	“(bunlara dahil) olmayan Hapalla(daki) isim-steli ile {toplamlar 14}”
§ 34	<i>à-wa APAMI-mi^{UMINA} ā-lu-sa^{UMINA}</i> <i>á-na-sà+r(i)^{UMINA} HARNAS</i> <i>TARKU-na-sa^{UMINA} mi+r(a)-wa-</i> <i>na-ī^{UMINA} hu₄-pa-ka-ti^{UMINA} pá+r-</i> <i>sa-ti[?]-na^{UTNA} hu₄-ta+r-ā-li^{UMINA} á-</i> <i>pa+r-ā₄-ti^{UMINA}</i>	“Batı-şehir, Alusa, Anasa kalesi, Tarkunasa, Mirawanai, Hupakati, Parsatina ülkesi, Hutarali, ve Aparati”
§ 35	<i>à-wa mu-la-wa-sa^{UMINA}</i> <i>ī-ká+r(i)^{UTNA} lu-KATA-na-sa^{UMINA}</i> <i>ki-na-tu-wa^{UMINA}</i> <i>na-sa-sa^[UMINA]</i>	“ve Ika ülkesi(ndeki) Mulawasa, Lukatanasa, Kinatuwa ve Nassa.”
§ 36	<i>à-wa URA+HANTAWAT</i> <i>la+PÁRNA mu-ku[-su-sa]</i> <i>[APA-sa-sa]-wa^{UTNA}</i> <i>à [j^{MASANA} TARHUNT</i> <i>MASANA(a)pá+r(a)^{MASANA} [j</i> <i>MASANAku-*128^{MASANA} [j</i> <i>MASANA [j MASANA [j MASANA [j</i>	“Büyük kral, labarnas (adına), Muksus Apaisos ülkesi(nde) kurban verecek Tarhunt(a), kır tanrısı(na), tanrı [], tanrı [], tanrı [] ve tanrı [],”
§ 37	<i>wa-à KWA PÁRA-na i-ā</i>	“ve (o) onların yararına ne (gerekliyorsa yapacak)
§ 38	<i>URA+HANTAWAT [j</i> <i>[mu-ku-su]-sa [APA-sa-sa]-</i> <i>wa^{UTNA}</i>	“[Apasio]s ülkesi(ndeki) büyük kral [Muksu]s (adına)
§ 39	<i>à-wa KULANA-MUWA infans^m</i> <i>MA URA+HANTAWAT</i> <i>MASANA KULANA [j mu-ka-</i> <i>sa<+r> lu-lu-ti -li</i>	Ma(sa’nın) büyük prensi Kulanamuwas dua(larıyla) ordu tanrısını kendi için memnun edecek.”

- § 40 *ASATAR [ASA]-wa ARA^{UTNA}
URA+HANTAWAT* “Ben büyük kral, Arzava(nın) taht(ında) [oturmaya devam] edeceğim.
- § 41 *à-wa^{MASANA}TARHUNT-ti-sa-sa^{UMINA}
UTNA AMU TIWA-TIWA
ka-sa-ka^{UMINA} UTNA AMU
TIWA-TIWA ma-sa^{UMINA} UTNA* “Tarhuntassa(nın) kutsal ülkesi(ne) sürekli sefer ettim, Kaska ülkesi(ne) sürekli sefer ettim (ve) Masa ülkesine (de).”
- § 42 *à-wa HANTAWAT á-ti-pa-li^{UTNA}
HANTAWAT KATA-WATA-na^{UTNA}
HANTAWAT ká+r-ka-mi+sa^{UTNA}
HANTAWAT ā-la-sá-^{UTNA}?
HANTAWAT a₅-lu-sa-^{UTNA}?
HANTAWAT ka-ta-ta+r-^{UTNA}?
TALMI-ma₄ [] UTNA *? (armağan taşıyan kişi)* “Atapali(nin) kralı, Kizzuwatna(nın) kralı, Karkamış(ın) kralı, Alaşiya(?)(nın) kralı, (W)ilusiya(?)(nın) kralı, aşağı Tar[..](?)(in) kralı, tüm ülke(lerinin kralları) armağanlar getirdiler.
- § 43 *à-wa ā ma-sa-sa^{UMINA}+mi
mi²-ā-na URA+HANTAWAT UTNA* “(Ben)(Büyük kralın) kendi de the ülkem(de) Masa kale(sini) yaptım.” (own) land.”
- § 44 *à-wa URA+HANTAWAT []
mu-ku-su-sa^{MASANA}TARHUNT []
MASANA []* “Büyük Kral (adlı) MUKGSA[] tanrı Kinkum (ülkesi) []”(to) Tarhunt, the god [].”

[]

- § 45 *ku-pa-tá-KURUNT la+PÁRNA
a₅-wa-na-ta₆^{HAPA-UTNA}
wa-ta+r-wa^{UMINA}
hu-la-na^{HAPA-UTNA}
ha₆+r-KWA-wa-na^{UTNA}
TARKASNA-la+r(i)^{UTNA} sa-la-pa^{UTNA}
ka-la-sa-ma^{UTNA} la-la-ha-sa^{UMINA}
[]^{HAPA-UTNA} *?-na^{HAPA-UTNA}
AMU-ru-sa^{UMINA} pi-ta₆-sa^{UTNA}
MASANA^{UMINA}TARHUNT-sa^{UTNA}
la-la-na-ta₆^{UMINA} ā-na-ta₆^{UMINA}
sa-i-ma-ta₆^{UMINA}
na₄lu-la-sa^{UTNA}* “Labatna Kupa Kupauntas, ırmaktık Asu Awuntar Wana, wa şehir(i) her towa (de) (W)alulu, the Harkwama ülkesi (si) Tarkasında ülke(sin)de, Sallapa ülke(si), Kalasma ülke(si), Lalha şehir(i), ırmak ülke(si) [], ülke(si) []na, Amurusa şehir(i), Pitassa ülke(si), Tarhuntassa(nın) kutsal ülke(si), Lalanda şehir(i), Anata şehri, Saimata şehir(i) {toplam 16 şehir ve ülke}, (ama) Lula ülkesi hariç.”

- § 46 *à-wa UTNA sa-ta+r-ha-ta₆*
há-pa-la^{UTNA} á+r-wa-na-ta₆
8000 []
- § 47 *mi+r(a)-à^{UTNA} à-ta []^{UMINA}*
[]^{UMINA} []^{UMINA} []^{UMINA}
[]^{UMINA} []^{UMINA} pa-li-i^{UMINA}
mi<+r(a)>-à^{UMINA}
TARKU-wa^{HARNAS-UMINA}
ma-na-hu-sa^{UMINA} ku-wa-ta₆-
na^{UMINA}
pa-wí/zu-na-i^{UMINA} mi-ta₆-sa^{UMINA}
wa-sa-ta₆-sa^{UMINA} mi-tu-wa-
na^{UMINA}
i-ta-pa-li^{UMINA}
hu-wa-li-i^{UMINA}
wí/zu-na-ta+r-wa^{UMINA}
a₅-la-na^{UMINA} á-wa-na-sa^{UMINA}
URA-wa-na^{UMINA} ta+r-wa-li-i^{UMINA}
pa-la-na-sa^{UMINA}
- § 48 *à-wa [] HARNAS sa*
mi+r(a)-à^{UTNA} 6000 ta-ta₆
á+r-wa-na []
- § 49 *à-wa á+r-nú-wa-na-ta₆*
HANTAWAT HÁ(TI)^{UTNA} MASANA
<á-i-mi>
- § 50 *à-wa -tá^{MASANA}*
TARHUNT+UMINA
URA^{UMINA} wa-su la-wa^{UMINA}
la-mi-i^{HAPA-UTNA} WARPA
HÁ(TI)^{UTNA}
ā-ru-na-sa WARPA i-ku-wa-na^{UTNA}
hu+r-nà-i^{UTNA} na₄ hu-wa-ta₆
nú-wa-ta₆ UTNA
- “o, ülke(ler)de zafer kazanmaya devam etti (ve) Hallapa(ya) 8000 (asker) gönderdi.
- “Mira’da {toplam 23 şehir}: [], [], [], [], [], [], Pali, Mira, Tarkuwa, Manahusa, Kuwatana, Pawi/zunai, Mitasa, Wasatasa, Mituwana, Itapali, Huwali, Wi/Zunatarwa, Alana, Awanasa, Urawana, Tarwali, Palanasa,”
- “Mira’nın [] kalesi(nde) görevler (için) 6000 (asker) yerleştirdi.”
- “Hatti’nin kralı Arnuwandas tanrı oldu.”
- “bu nedenle, bu ülke(ler)e ulaşamadı ve (egemenliğini) yenilemedi: Tarhuntassa, Ura, kutsal Lawa(zantiya), Lamiya, Hatti’nin denizdeki kraliyet toprak(ları), Hatti’nin diğer kraliyet toprak(ları): Ikkuwaniya (ve) Hurna.”

Yorumlar²

§ 1

Mira'nın büyük kralı Kupantakuruntas'ın soyağacı bizi Hitit kayıtlarında gereğince şahitlik edilmiş özel adlarla karşı karşıya bırakmaktadır. Daha önce belirttiğimiz gibi, baba Mashuittas KBo XVIII 18'in giriş bölümünde belirtilmişti ve burada ondan açıkça büyük kral olarak söz edilmektedir. Ayrıca, büyükbaba Alantallis, IV. Tudhaliya'nın (MÖ 1239 – 1209) dönemine ait bir Boğazköy tunç tabletinde Mira kralı olarak anılmaktadır (Otten 1988, 26-27). Son olarak, Hitit belgelerinde aynı adı taşıyan büyük büyükbaba, Kupantakuruntas, II. Murşili'nin (MÖ 1321 – 1295) hükümdarlığının on ikinci yılında tahttan indirilen Mira kralı Mashuilluwas'ın ardılı olarak anılmaktadır (Götze 1933, 144-145). Büyükbaba Alantallis'in ve olasılıkla Kupantakuruntas'ın büyük büyükbabasının adları Karabel kaya yazıtındaki Luvi hiyeroglif metninde de kaydedilmiştir. Karabel yazıtında Mira kralı Tarkuwas'ın soyağacında baba ve büyükbaba olarak görünmektedirler (Hawkins 1998, 6, Fig. 4; 18). Bu iki kaynaktaki verileri birleştirirsek, Mashuittas'ın Tarkuwas'ın erkek kardeşi olduğu ve büyük olasılıkla Tarkuwas'ın ardından kral olduğu sonucuna varabiliriz.

§ 2

Wilusa'nın kralı Walmus Hitit Milawata mektubundan bilinmektedir. Bu metne göre Walmus tahttan indirilmişti ve büyük Hitit kralı onun yeniden tahta çıkmasını buyurmuştu. Ne yazık ki, mektubun gönderici ve alıcısının adları kayıptır. Metin Millawanda ya da Miletos'un sınırları ve Lukka ya da Likya'daki Pina(ti) ve Awarna'daki tutsakların Millawanda hinterlandındaki Utima ve Atriya'daki tutsaklarla değişiminden söz ettiği için, büyük olasılıkla mektubu gönderen Lukka'yı yeni fethetmiş olan IV. Tudhaliya'dır (bknz: Yalburt Luvi hiyeroglif metni); mektubun alıcısı da Tawagalawas mektubunda bahsi geçen, Hititlerin düşmanı Piyamaradus ile ittifak yapmış olan Millawanda valisi Atpas'ın oğlu ve ardılıdır (cf. Beckman *et alii* 2011, 123-133). Buradaki durum ne olursa olsun ve mektuptaki ifadenin son kısmı hasarlı olsa da, §5'ten güvenle anlaşılabileceği gibi, Wilusa kralı Walmus'a yapılan yardım burada Kupantakuruntas'ın babası ve selefi Mashuittas'ın eylemi olarak görünmektedir. Büyük kral Mashuittas'ın hükümdarlık dönemi büyük olasılıkla IV. Tudhaliya'nın hükümdarlık dönemine denk gelmektedir. Burada anılan olay Milawata mektubundaki değil, KBo XVIII 18'deki Wilusa olayı gibi görünmektedir (Hagenbuchner 1989, 317). Yazıtın yazıldığı zamana dair algımız, şu durumdan ötürü bulanıktır: *PÁRA-na* “onun adına” ilgecinden sonraki Walmus adı -sa eki ile, tekil datif [D sg] durumda olması beklenirken, ad(eril/dişil) tekil [N(m/f) sg.] durumundadır (Woudhuizen 2011, 390).

² Yorumlara çok sayıda referans eklememek adına, gerektiğinde {pek çok başka referans içeren} Woudhuizen 2011'i referans olarak kullanacağız.

Bu sorunun çözümü belki de, yalnızca Luvice olmayan Walmus ve Muksus³ adlarının *-sa*'da N(m/f) sg. ile işaretlenmiş olmasındadır. Eğer öyle ise, yazıcı belki de kök sonundaki ünsüzü yanlış yazmış, *-a*'da D sg. ifade etmek istemiştir.

§ 3

Burada kesin olarak okunabilen tek ifade *pa-ti*, işaret adlı *pa-* “(eril) o; o (kişi ya da şey)”ya ait tekil datiftir.

§ 4

İçerikten buradaki ifadenin öznesinin Walmus'a sorun çıkaran, adı belirtilmemiş bir düşman olduğu çıkarılabilir. Her durumda, benzerleri Yalburt §§15 ve 33 ve Emirgazi §29'da görülebileceği gibi, eylem kökü *PARNA(+r)-* “inşa etmek, tahkim etmek” anlamından *ARHA* “değil-, uzak” belirteci ile “yıkamak” anlamına dönüşmektedir. *-ta₆*'da üçüncü tekil şahıs geçmiş zaman kullanılmıştır. Ayrıca *mi-ti-sa*'da *mi-ti-* “uşak, hizmetkar”ın *-sa*'da tekil genitif durumda olduğu ve *â+ta*'nın “içinde” ilgeci olduğu not edilmelidir.

§ 5

§ 2'de belirtildiği gibi, Mashuittas'ın Wilusa'ya yardım için yaptıklarının yansımaları KBo XVIII 18 (Hagenbuchner 1989, 317)'de bulunmaktadır.

§ 6

Bu ifadede *PARNA(+r)-* c. *ARHA* “yıkamak” eylemi şimdiki zaman/gelecek zamanın üçüncü kişisi *-ti* olarak işaretlenmiştir, bu yüzden gelecekte olabilecek bir durumu anlatmaktadır. Düşmanın gelecekteki olası yıkım hedefi *ī (...)* *UMINA-mi-na*^{UMINA} “bu kale”, yazıtın buluntu yeri olan Beyköy'ü işaret etmektedir. Adın fonetik ekli logogram ile yazımı Köylütolu §3 ile karşılaştırılmıştır. Bu ad eril/dişil'dir, ancak *-na*'daki A(m/f) sg. durumu adın ve genellikle de adılın çekiminde atlanmıştır.

§ 8

Bu bölüm Troad'daki 25 şehrin sayılmasıdır. Şehirler iki kategoriye ayrılmıştır: *ta₄-pa<+r>sa₇-la* “devlete ait” (< Luvice *tapar-* “egemen olmak”, cf. *TAPARta₄-pa<+r>-sà-la-* Assur dilinde “devlete ait”) ve *na₄ ta₄-pa<+r>-sa₇-la* “devlete ait olmayan”. Bu ayrım altıncı yer adından sonra olumsuz *na₄* ifadesinin ikinci kategoride kalan 19 yer adını işaretlemek üzere tekrarlanması ile pekiştirilmiştir.

³ Walmus kökü Yunanca Halmos ya da Almos'a karşılık gelir (Woudhuizen *gelecek yayın*, 168). Öte yandan Muksus'un kökeni Frig dilidir; cf. Linear B *mo-go-so* “Mopsos” (KN De 1381, bkz. Woudhuizen 2016, 329) ve MÖ 8. yüzyılın sonuna Gordion'daki MM tümülüsündeki Frig “Muksos” da bu tezi destekler (Liebhart/Brixhe 2009, 145; 155, Fig. 5).

Bu ayrımın arkasındaki mantık büyük olasılıkla ikinci kategorideki yerlerin vasal ya da düşük kademedeki bir memur tarafından dolaylı olarak yönetilmesidir. İkinci gruptaki 19 yer adı içinde en sondaki üç tanesi olumsuz *na₄ -pu -la ti-wa* “daha önce iyi geçinmediği” ifadesi ile ayrılmışlardır. Bu ifadedeki *-pu* enklitiği Luvi çiviyazısındaki *puwa* “eskiden, önceden”e karşılık gelmektedir (Melchert 2001, s.v.). *-la* enklitiği Lidya dilindeki *-λ*’yı “onun için (üçüncü tekil kişinin enklitik adılı için D sg.)” hatırlatmakta (Gusmani 1964, 161-162) ve *tiwa* ifadesi karşımıza *tiwa-* “gitmek” eyleminin eksiz halini çıkarmaktadır. Bu şekilde ayrıştırılmış üç yer adının *+r(i)*’de Loc. sg. ile işaretlenmiş olması da mümkündür.

Sayılan yer adlarından pek azı için Hitit metinlerinde paralellikler bulunabilir: *Tarwisa* “Truva” (del Monte/Tischler 1978, 408), *Atatura* formunda *Atitura*, Assuwa koalisyonunun bir üyesi (del Monte/Tischler 1978: 56) ve bölge adı olarak değil, aynı adlı şehir olarak *Assuwa* (del Monte/Tischler 1978, 52-53). Bunlara ek olarak, *Apassawa* büyük olasılıkla Homeros’un Truva güçlerini sayarken kaydettiği *Apaisos* olarak tanımlanabilir (*İlyada* 2.828).

§ 9

Özne *ÁMU* “ben” ve eylem *tà-ha* “koydum, yerleştirdim” ifadeleri artık Kupantakuruntas’ın babasının işlerinden söz edilmediğini ve bu yazıtı yazdıran kişinin konuştuğunu açıkça göstermektedir. Geç Tunç Çağı yazım geleneklerine uygun olarak soneksiz yazılmış olan, N-A(n) sg., *i (...) ta-sa* “bu stel” nesnesi hiyeroglif yazıtın yazıldığı bu taş steli ifade etmektedir. *ta-sa*’nın sonuna eklenmiş *-ha* “ve, ayrıca” enklitiği ile, bu stelin Hapalla’da ya da daha özel belirtmek gerekirse Hapalla’nın batı bölgesinde, Atapalı’de bulunmasına karşın, Mira için dikildiğini anlıyoruz. Kupantakuruntas, burada babası Mashuittas’ın yaptıklarını anarak, babasının ardılı olarak kendi meşruiyetini sağlamlaştırmaya gayretindedir.

§ 10

Bu bölümün ilk kısmındaki eylem *ā-la-na-ti, ālana-* “göz dikmek, göz koymak” kökünün şimdiki/gelecek zamandaki üçüncü tekil *-ti* eklenmiş halidir (cf. *ā-lá-na-ī-* “açgözlü olmak” Karatepe § 65). Sözcüğe eklenmiş olan enklitik *-li* aslında dönüşlülük anlamı veren *-ti*’dir “kendi için”; ve [t] ile [l] arasındaki değişim ile karakterize olmaktadır. İfadedeki özne *infans^m+HANTAWAT* “prens” ya da *URA+PARNA infans^m* “saray(ın) temsilci(s)i”dir. İkinci öznenin ardından ikinci tekil emir kipinin soneksiz durumunda *TU-ZI-mi* “savun!” eylemi gelmektedir, Wilusa’yı Mira’nın büyük kralının savunduğu gibi – savun! Burada yazımdaki iki nokta üst üste (:) anlamını yaratan *á* ilgeci “gibi, [yaptığı] gibi [yap]” olarak çevrilmiştir.

§§ 11-13

Bu bölümlerdeki özne artık kendi başarılarından söz edecek olan *URA+HANTAWAT mi[+r(a)]-ā^{UTNA}* “Mira(nın) büyük kralı”, Kupantakuruntas’tır. *ā* ile ifade edilen eylem *a(ia)-* “yapmak” kökünün soneksiz halidir ve kuşkusuz *a(ia)ha*’nın geçmiş zaman birinci tekil durumunu ifade eder. Nesne *harwan-* “yol” adının soneksiz bir biçimi olan *ha₆+r-wa-na*’dır. Bu yol *ku-wa-lú-ā^{UTNA} ā+ta* “Kuwaliya’da” yapılmıştır, *ā+ta* (içinde) ilgeç rolündedir. Burada Mira-Kuwaliya

topraklarının bir parçası olan Kuvaliya bölgesi (del Monte/Tischler 1978, 232), yine bu bölgede bulunmuş olan bir Luvi hiyeroglif yazıtındaki yumuşatılmış *HWÁ-li-á*^{UMINA} ifadesi dikkate alınarak günümüzdeki Afyon bölgesine yerleştirilebilir (Afyon § 1, bkz. Woudhuizen 2013: 9-12). Söz edilen yol Tarhuntassa'nın Kuvaliya'nın güneyindeki kuzeybatı sınırında bulunan *pi-ta₆-sa*^{UTNA} "Pitassa(ya)" doğru gitmektedir (Otten 1988, 10-11; cf. del Monte/Tischler 1978, 318-319). Daha sonra yol *KWA UTNA* "(her) ne (yer)"e uzanmaktadır. Bu kapsayıcı ifade *sa-la-pa*^{UTNA} "Sallapa ülke(si)" (del Monte/Tischler 1978, 333) ve *ma-sa*^{UMINA} "Masa şehir(i)" (cf. del Monte/Tischler 1978, 264-265) ifadeleriyle daraltılmaktadır. Bu yerler büyük olasılıkla sırayla Kuvaliya'nın güneybatısında (Salbacus Mons [Babadag] yakınında) ve batısında (klasik Mysia) bulunmaktadır (Woudhuizen 2014, 128-130; 136). Aynı bir ifade ile (§ 13) *ma-sa-na-ti*^{UTNA} "kutsal ülkenin içine" (*masana-* "kutsal" sıfatının *-ti* ile Abl. sg. durumu) uzanan ayrı bir yol belirtilmiştir. Başka referanslar da dikkate alınarak, kutsal ülke ile (Beyköy'ün kuzeydoğusundaki) Hapalla ülkesinde Sahiriya ya da Sangarios [Sakarya] bükümünde yer alan Istanuwa'nın kast edildiği düşünülebilir. Bu bölgenin Arzava inanışlarındaki önemi Istanuwan şarkıları olarak bilinen metinlerde vurgulanmıştır. Öte yandan, "kutsal" sıfatı §§ 41 ve 45'te olduğu gibi, Tarhuntassa bölgesi için de kullanılmış olabilir. Yalburt Metni'nde de (§§ 27-28) IV. Tudhaliya'nın yol yapımını anması bu noktada hatırlanmalıdır.

§ 14

Kupantakuruntas'ın işleri birinci tekil formda (*-mu* "ben") ile anlatılmaya devam etmektedir. Ancak bu sefer *-wa* eyleminin şimdiki/gelecek zaman hali kullanılmıştır: *TIWA₂-TIWA₂-wa* "sağlamaya devam edeceğim" (bu eylem için cf. Yalburt § 37) ve *á-wa* "yapacağım" – ikinci eylem formu ilgeç olan *á-wa* ile karıştırılmamalıdır. Nesne "tapınak" anlamındaki adın soneksiz bir formu olan ve olasılıkla N-A(n) pl. durumundaki *202 ile ifade edilmiştir. Nesne ayrıca G sg. *-sa* eklenmiş *HÁ(TI)-sa*^{UTNA} "Hatti'ye ait" ifadesi ile tanımlanmıştır. Diğer bir deyişle: Kupantakuruntas kendi topraklarındaki Hitit tapınaklarının bakımını vaat etmektedir.

§ 15

Burada eylem yine § 9'da olduğu gibi, geçmiş zamanın birinci tekilindedir: *sá-sá-ha* "sürekli yardım sağladım" (cf. Karkamış A15b, § 15). Yardım ya da destek *HÁ(TI)*^{UTNA} "Hatti(ye)" sağlanmaktadır. Kupantakuruntas burada Hitit hükümlerinin yasal varisi olduğunu iddia etmektedir. Öte yandan, aşağıda göreceğimiz gibi, Kupantakuruntas'ın karada ve denizdeki fetihleri Ura, Lamiya (§ 25) ve Tarhuntassa (§ 41) gibi Hitit İmparatorluğunun ayrılmaz parçaları olan bölgeleri de kapsıyordu.

§ 16

Buradaki ifadede eylem (*ta-ta₆*)'daki *-ta* geçmiş zaman üçüncü tekil durumu göstermektedir, çünkü özne Kupantakuruntas'tan ülkesi Mira'ya değişmiştir.

Öyleyse, Mira ülkesi, “yerleştirdi” *i-i 6000 ma ma* “bu 6000 koçu”; *i-i* işaret adlı *i-*’nin A(m/f) pl. durumudur ve koçu tasvir eden *110 *ma* işaretinin çift gösterimi kurban hayvanı sayısının birden çok olduğunu göstermektedir. Adak koçları *UTNA* “ülke(de)”, günümüz Beyköy’de, aşağıda (§§ 19-20) göreceğimiz gibi Hapalla bölgesinin batısındaki Atapalı’de yerleştirilmiştir. İşaret adlı olan *i-* “bu”ya Luvi çiviyazısı ile yazılmış İstanuwan şarkılarında da rastlanması dikkate değerdir (KUB 25.39 Rs. i § 27: *i-ya* “bunlar (N-A(n) pl.)”, bkz. Woudhuizen *gelecekteki yayın*, 160-161).

§ 17

Kupantakuruntas’ın bundan sonraki başarısı *TAMA-ha* “inşa ettim” eyleminin geçmiş zaman birinci tekil formu ile belirtilmiştir. *UMINA+mi* nesnesi, bu metinde açıkça bir şehrin kale, hisar kısmına işaret etmektedir. Bu kalelerin on tanesinin büyük kral tarafından kendi ülkesi Mira’da (Mira’ya Loc. sg. *-ti* eklenmesi dikkate değer) inşa edildiği belirtilmektedir. Sonrasında da söz konusu on şehir sayılmaktadır. “Mira-şehir” ifadesi yaklaşık MÖ 2000’e tarihlenen ve Beycesultan’da bulunan bir mühürde geçtiği için, günümüzdeki Beycesultan olarak tanımlanabilir (Woudhuizen 2012). Sonraki *Parasa* Hitit metinlerinden bilinmektedir (del Monte/Tischler 1978, 302) ve bir sonraki pasajda Kupapa için bir kült merkezi olarak anılmaktadır. Son olarak *Tarkuwa* şehri adını Karabel kaya rölyefinde anılan Mira kralı Tarkuwas’tan almaktadır. Tarkuwas, daha önce söz ettiğimiz gibi, olasılıkla Kupantakuruntas’ın babası Mashuittas’ın büyük erkek kardeşi (cf. Hawkins 1998, 6, Fig. 4; 18).

§ 18

Kalelerin yanında Kupantakuruntas bir saray (*URA+PARNA*) ve bir tapınak (*MASANA PARNA*) da inşa etmiştir (*TAMA-ha* “inşa ettim”). Bunları *i-ā-i* “onlar için” (işaret adlı *i-* “bu”nun D pl. formu), yani Luvi kutsal üçlüsünü oluşturan üç tanrı için inşa etmiştir: fırtına tanrısı Tarhunt, kırların tanrısı ya da koruyucu ilahı ve burada Parasa’nın kraliçesi olarak anılan tanrıça Kupapa. Bu bölümün sonundaki *wa-[ā]* ifadesi Babylon 2, § 2’deki *wa-a*’nın arka planını açıklayabilir; olasılıkla “dua ederken, ibadet ederken” anlamındadır.

§ 19

Bu bölüm Kupantakuruntas’ın vasalı olan Hapalla kralının başarılarından söz etmektedir. Hapalla kralı toplam altı şehri *PARNA(+r)-ta₆ ARHA* “yıkta” (*-ta* geçmiş zaman üçüncü tekil şahıs formu). Daha sonra bu altı şehir sayılmaktadır. Şehirler içinde *la-la-ta^{UMINA}* hiç kuşkusuz Hapalla sınırı yakınındaki ovada bulunan *Lalanda*’ya (del Monte/Tischler 1978, 240-241) işaret etmektedir. Aynı şehir § 45’de *la-la-na-ta₆^{UMINA}* varyant yazımı ile tekrar anılacaktır. Şehirlerden *la+r(i)-ma^{UMINA}* Hititlerin Tarhuntassa ülkesindeki Hulaya bölgesindeki Larima ile aynı olmasa bile, adı Larima olan bir şehre işaret ediyor. Son olarak, *ta₄-la+r(i)^{UMINA}* *Tala* yer adının Loc. sg. *+r(i)* eki almış hali olsa gerektir (cf. del Monte/ Tischler 1978, 389).

§ 20

Kupantakuruntas'ın başka bir vasalı Atapali kralı toplam beş şehri *PARNA(+r)-ta₆* "tahkim etti" (*-ta* geçmiş zaman üçüncü tekil şahıs formudur). Bu beş şehir arasında en sonda belirtilen *i infans^mna-na^{UMINA}* "kıdemsiz, alt kademe memur(un) bu şehir(i)"dir (işaret ilgeci *i-* "bu"nun soneksiz A(m/f) formu). Bu son ifade günümüzdeki Beyköy'e işaret etmektedir, burası Atapali'de, Hapalla'nın batı ucunda bulunmaktadır. Şehirler arasında *Nahita*'nın Hitit metinlerinde bir karşılığı olsa da, tam olarak nereyi ifade ettiği açık değildir (del Monte/Tischler 1978, 279).

§§ 21-23

Bu bölümde Kupantakuruntas'ın hükmettiği topraklarda krallar tarafından yönetilen bölgeler belirtilmiştir. Toplamda altı kral ayırt edilmektedir: (1) Wilusa kralı, (2) Hapalla kralı, (3) Urawalwas ülkesi kralı, (4) Assuwa kralı, (5) Mira kralı (büyük kralın kendisi), ki aynı zamanda (6) Arzava'nın büyük kralı (*i* "bu", *i-* işaret adlı "bu" için soneksiz N(m/f) sg.). Assuwa ve Arzava ülkelerinin adları sırayla *ASA^{UTNA}* ve *ARA-wa* olarak kısaltmalı yazılmıştır, *Urawalwas* ülkesi ile (cf. Laroche 1966, no. 1440) büyük olasılıkla *Muwawalwas*'ın ülkesi olarak da bilinen Seha'ya (Woudhuizen 2014, 121, 367 notuyla birlikte) işaret edilmiştir. § 21'in sonundaki enklitik *-ha* "ve"nin *AS[UW]A* ve *UTNA* arasındaki kullanımı dikkate değerdir.

§ 24

ta₆ eylemi soneksiz olsa bile, olasılıkla *-ti*'nin şimdiki/gelecek zamandaki üçüncü tekil halini göstermektedir. Her durumda, cümlelerin öznesi, yaşamıyor olsa da Hatti kralıdır. Kralın öldüğü *á+ya* "kahraman" sözcüğünün kullanılmasından anlaşılmaktadır. *ta-* eylemi normalde "durmak, kalmak" anlamında olsa da, buradaki içeriğin ışığında "sağlamak" anlamında kullanıldığı görülmektedir. Yani Hatti'nin merhum kralı, *URA+UMINA* (başkent) için sayılacak on bir şehir ve ülkeyi sağlamıştır. Şehir ve ülkelerden ilk üçü Kizzuwatna bölgesinde bulunmaktadır: *Tarsa*, *Adana* ve *Lawazantiya* (del Monte/Tischler 1978, sırasıyla 408, 54 ve 237-238). § 8'de olduğu gibi, kalan sekiz şehrin olumsuz *na₄* kullanımı ile doğrudan yönetilmediği, bir ya da birden çok vasal kral tarafından dolayı yönetildiği belirtilmiştir. Enklitik bağlaç *+ha* "ve" ile gruplanmış *Amana* ve *Mukish*'ten sonra *Halpa*, *Karkamış*, *Ugarit*, adı okunmayacak kadar yıpranmış başka bir ülke/şehir adı, son olarak da Karkamış kralı tarafından yönetilen ve Kuzey Suriye'de yer alan *Hamath* ve *Gublu* ya da *Byblos* şehirleri sayılmaktadır (del Monte/Tischler 1978, sırayla 11-12, 275, 71-74, 81-82, 451; Hamath Neo-Hitit Luvi hiyerogliflerinden, Gublu da El Amarna metinlerinden bilinmektedir).

§ 25

Eylem belirtilmemiş ve özne Mira olarak değişmişse de, bu bölüm öncekine benzerdir. Mira'nın sayılacak olan sekiz şehre ve ülkeye başkentlik yaptığı

anlaşılmaktadır. Bu konumunu (§ 16'daki *ma ma*'nın koçlar anlamına geldiği gibi) çoğulluk anlamı taşıyan iki gemi imgesi ile gösterilen donanmasına borçludur. Yer adlarını saymadan önce yazıcı bizim iki nokta üst üste işaretini (:) kullanmamıza benzer şekilde *wa* ilgecini kullanmıştır. Şehir ve ülke adları arasında *Parha* (Pamphylia'da), güney Levant'taki *Pulasati* "Philistia", *Ura* ve *Lamiya* (Hititlerin Kilikya kıyısındaki liman şehirleri) dikkat çekmektedir (del Monte/Tischler 1978, sırasıyla 302, 457-458, 242; Philistia III. Ramses'in Deniz Kavimleri metinlerindeki Pe-leset'ten). Ayrıca, *la-sà-ti-na*^{UTNA}'nın Ura yakınındaki *Lasti[]* ile özdeş olduğu önerilebilir (del Monte/Tischler 1978, 245). Son olarak, *sà KATA-sa* ifadesinin başka yerde kaydı olmayan *Walukata*'nın ovalık alanda olduğunu nitelerken kullanılan *sà* "onun" ilgi ilgecinin Luvi çiviyazısındaki *SA* ile aynı işlevde olduğu dikkate değerdir (KUB 35.54 Vs. ii 40).

§§ 26-28

Bu bölümde toplamda dört özne bulunmaktadır: büyük prensler Muksus, Kulanamuwas, Tuwatas ve Piyamakuruntas. *ā-ta*₆ "yaptılar" eylemi *-ta*'da üçüncü tekil çoğul olarak işaretlenmiştir. Cümlelerin nesnesi *ARHA mi-zi+r(i)*^{UTNA} "Mısır sınır(ında)", *navis*₂ "gemi (ile)" *HARNAS* "kale" haline getirilen *ā-sa-ka-lú-na*^{UMINA} "Aşkelon"dur. Gemi imgesinin önünde *ka-?-?-ha*₆ sıfatı bulunmaktadır. İki işaret okunamasa da, "savaş için" bu ifade için makul bir tahmindir. Enklitik *-mu* "benim için" in açıkça işaret ettiği gibi, denizdeki bu girişimi büyük prensler büyük kral Kupantakuruntas adına yürütmektedir. Bu prensler içinde en önemlisinin *Muksus* olduğu tüm metinde yalnızca onun adının kişisel ad belirticisi ile işaretlenmesinden anlaşılmaktadır. Muksus'un *ā-nà UTNA UMINA -wa MI WI* "Mira (ve) Wilusa ülke(leri) ve şehir(leri)" üzerinde hüküm sürdüğü söylenmektedir. Buradaki *ā-nà* ifadesi Akad dilindeki *A-NA* "içinde" ilgecine karşılık gelmekte, giriş ilgeci *-wa* enklitik bağlaç "ve" görevini yerine getirmekte ve *MI* ile *WI* sırasıyla Mira ve Wilusa için kısaltma olarak kullanılmaktadır. Daha önce Muksus'un da Walmus gibi Luvice bir ad olmadığını ve yalnızca bu adların *-sa*'da N(m/f) sg. olarak işaretlendiğini belirtmiştik (§ 2). Adın kaynağı Frig dili olsa da, II. Tudhaliya (MÖ 1425 – 1390) ve I. Arnuwanda'nın (MÖ 1400 – 1370) hükümdarlık yıllarına ait Madduwattas metninde onarılamayacak kadar hasarlı bir kısımda Muksus adı geçmektedir (Beckman *et alii*. 2011, 94-94). Beyköy 2'de bahsi geçen Muksus'un Mısır sınırında, Aşkelon'u da içeren deniz fetihlerinin hatırası Yunanlıların Mopsos'a dair efsanevi hikayelerinde yaşamıştır (Houwink ten Cate 1961, 44-50, özellikle 45). Geri kalan üç büyük prens *Kulanamuwas*, *Tuwatas* ve *Piyamakuruntas*'ın adları Luvicedir. İlk ve üçüncü adlar Hitit metinlerinde geçmektedir (Laroche 1966, no. 665 [halen hatalı olarak Kuwatnamuwas yazılıyor]; no. 980). İkinci ad ise Erken Demir Çağı Luvi hiyerogliflerinde bahsi geçen Tabal'ın büyük kralı Tuwatis'i hatırlatmaktadır. Son olarak Kulanamuwas'ın adı ayrıca Haniyeri, İmamkulu, ve Sipylös'daki Geç Tunç Çağına ait Luvi kaya yazıtlarında da kayıtlıdır. (Hawkins 1983, 398).

§ 29

Bu cümlede büyük kral Kupantakuruntas yine özne durumdadır ve *á-i-wa* eylemi -*wa* ile şimdiki/gelecek zamanın birinci tekil kişi formundadır. İçerik dikkate alınırsa, eylem kökü *á-i-* “yapmak, etmek” burada dinsel açıdan “kurban etmek” anlamındadır. Nesne *ya 40* ve metal ağırlık şeklindeki bir imge ile ifade edilmiştir. İşaret adılı *i-* “bu”nun N-A(n) pl. durumundaki -*a* ile birleşmiş hali olan *ya* “bu [çoğul] 40 (metal birimler)” anlamını yaratmaktadır. *UTNA* ve *ASATAR* çekimsiz durumda olsalar da, Kupantakuruntas tarafından kurban edilecek 40 birim metalin “(o) ülke(den)” geldiği, burada kastedilen yerin önceki bölümde bahsi geçen Aşkelon olduğu ve kurbanın “bir tahtın (üretimi için)” ayrıldığı açıktır.

§ 30

TAMA eylemi çekimsiz olsa da, metnin birinci tekil geçmiş zamanı kullanmaya devam ettiği açıkça görülmektedir. Bu durumda *TAMA* ifadesi § 17’de kaydedildiği gibi, *TAMA-ha* “inşa ettim”e karşılık gelmektedir. Cümlelerin nesnesi ^{MASANA}*PARNA* “tapınak”tır. Belirtilen toplam altı tanrı da bu tapınağın adandığı tanrılardır. Burada § 18’de olduğu gibi, fırtına tanrısı Tarhunt, kırların tanrısı *ya* da koruyucu ilahı ve tanrıça Kupapa’dan oluşan Luvi kutsal üçlüsüne rastlıyoruz. Kupapa burada yer adı *[ka]-ta-WATA-na*^{UTNA} “Kizzuwatna” ile birlikte anılıyor (Fraktin § 3; cf. del Monte/Tischler 1978, 211-216). İlahların listesindeki son tanrı *á-pa-sa*^{UTNA} “Efes” tendir (del Monte/Tischler 1978, 26-27).

§§ 31-32

TAMA-mu-ha eylem formu karşımıza olağan *TA-MA-ha* “inşa ettim”in bir yazım varyantını çıkarmaktadır. Cümlelerin nesnesi *UMINA+mi* “kale(ler)”, çekimsiz olsa da, elbette çoğul anlamdadır, sonrasında yirmi beş yer adı sayılmaktadır. Bu kaleler *á+ta ARA-wa*^{UTNA} “Arzava’da” bulunmaktadır. Buradaki *á+ta* “içinde” ilgeci §§ 4 ve 12’de olduğu gibi [postposition] ilgeç olarak değil, [preposition] ilgeç olarak kullanılmıştır. Kalan öge *ASU* “iyi” belirteç görevindedir ve olasılıkla “çokça, bolca” gibi bir anlamdadır. Yer adlarının sayımında *Apasa* “Efes” (önceki bölüme bakınız), *Kurupi(ya)* (Assuwa koalisyonu üyesi, bkznz. del Monte/Tischler 1978, 228), *Smyrna* ve *Asaruti* *ya* da *Assaratta* (yine Assuwa ile ilişkili, cf. del Monte/Tischler 1978, 46) gibi adlara rastlanmaktadır. Bu yerlerin tümü sonradan Lydia olarak anılacak bölgededir: Efes ve Smyrna Ege kıyısındadır, Kurupiya ise Jacques Freu ve Mt. Koruphe tarafından olasılıkla Efes ve İzmir arasındaki yüksek bölgede (Woudhuizen 2014, 120; 123; 129; 136) konumlandırılmıştır. *Assaratta*, *Warmala* *ya* da *Hermos* nehri ile bağlantısına dayanarak Michael Bányai (gelecekteki yayın) tarafından ikna edici şekilde Sardis ile özdeşleştirilmiştir (Şekil 6). Ek olarak, *ha₆+r-pa-hi-li*^{UMINA} Harpanhila ile özdeş olabilir (del Monte & Tischler 1978: 89), öte yandan *ā-ti-pa-li-ā*^{UMINA}’nın Hapalla’nın ili Atapali’den ayrışması gerekmektedir.

§§ 33-35

Bu bölüm *ī-na há-pa-la*^{UMINA} “Hapalla’daki” (*ī-na* Akkad dilindeki *I-NA* “içinde” ilgecine karşılık geliyor) on dört şehir ve ülkenin sayılmasıdır. Bölüm metni olumsuz *na₄* “değil” ile başlıyor. §§ 8 ve 24’te olduğu gibi, bu ifadeden söz konusu şehir ve ülkelerin doğrudan Arzava’nın büyük kralı tarafından yönetilmediğini, Hapalla’nın vasal kralı aracılığı ile dolaylı olarak yönetildiğini anlıyoruz (önceki yirmi beş Arzava şehri içinde bu on dört şehrin yer almamasının nedeni budur). Sonra gelen *á-na-ma wa-na* dizisindeki ikinci öge *wana-* “stel” olarak tanımlanabilir. Eğer bu varsayım doğru ise, ilk parça *á-na-ma*’nın PIE **h₁nómh₂* “ad”ın bir yansıması olduğunu düşünmek mantıklıdır (Mallory/ Adams 2007, 356). Bu noktada Arzava dilinin Luvi hiyerogliflerinde kullanılan dilden farklı olduğunu vurgulamak gerekir. Arzava dilindeki *á+ti-ma* (Köylütolu § 4), [t] - [l] değişimi ile Hitit dilindeki *lāman* “ad” ile bağlantılıdır. Her durumda, üstteki analiz bizi Hapalla’daki on dört şehir ve bölgeyi belirten bir isim-stelinin dikildiği sonucuna götürmektedir. Adlar incelendiğinde, Alusa, Anasara ve Nassa’nın Hitit metinlerinde karşılıkları bulunmaktadır (sırasıyla del Monte/Tischler 1978, 11, 16 ve 280). Buna karşın *ī-ka+r*^{UTNA} Hitit kaynaklarındaki *Ikara* (del Monte/Tischler 1978, 137) yerine, Kululu kurşun şeritlerindeki (1, §§ 28 ve 45) Luvi hiyerogliflerinde geçen *Ika*’nın karşılığı olmalıdır. Eğer böyle ise, doğru yazımı *+r(i)*’de Loc. sg. şeklindedir.

§ 36

Bu bölümdeki özne Muksus olarak görünmektedir. Eylem *à* ile ifade edilmiştir; eğer özne konusunda haklı isek, *à* büyük olasılıkla *a(ia)-*’nın *-ti* “yapmak, eylemek” eyleminin üçüncü tekil şimdiki/gelecek zaman formunu ifade etmektedir.⁵ Dini bir içerikte bu eylem “kurban vermek” anlamındadır. Eğer böyle ise, Muksus *APA-sa-sa-wa*^{UTNA} “Apaisos ülke(sinde)”, *URA+HANTAWAT la+PÁRNA* “büyük kral Labarnas (adına)” kurban verecektir. Kurbanları, içinde Luvi kutsal üçlüsü (fırtına tanrısı Tarhunt, kırların tanrısı ya da koruyucu ilahı ve tanrıça Kupapa) de olan sekiz tanrıya sunacaktır.

§ 37

PÁRA-na “yararına, çıkarına” ilgeci belirtme durumunu [akuzatif] yaratmaktadır (Woudhuizen 2011, 390) ve genellikle, işaret adlı *i-* “bu”nun N-A(n) pl. durumu *i-ā* ile devam ettirilir. Buna göre, Muksus ayrıca belirtilen tanrıların yararına *KWA* “(her) ne (gerekiyorsa/olursa)” yapacaktır.

⁴ PIE [Proto Hint-Avrupa] **gwhermós* “sıcak”ın bir yansıması (Mallory/Adams 2007, 344-345) Luvidedeki tipik damaksıl sesin kaybı ile birliktedir.

⁵ Burada şimdiki/gelecek kullanımı geçmiş zamana göre daha olasıdır; § 39’da büyük prens Kulamuwas’ın dini işleri anlatılırken de şimdiki/gelecek zaman kullanıldığı hatırlanmalıdır.

§ 38

Bu bölümde § 36 kısmen tekrar edilmekte ve büyük kral adına Muksus'un yerine getireceği dinsel yükümlülükler konusu için bir kapanış yapılmaktadır: “(Böylece), Muksus büyük kral (adına) Apaisos ülkesi(nde)”.

§ 39

Muksus'un dinsel yükümlülüklerinden sonra, metin başka önemli bir vasal olan büyük prens Kulanamuwas'ın yükümlülükleri ile devam etmektedir. Kulanamuwas burada *MA* kısaltması kullanılarak, Masa'nın vasal hükümdarı olarak anılmaktadır. Kulanamuwas'ın dinsel yükümlülüğü: ^{MASANA} *KULANA* “ordunun tanrısı(nı)” *mu-ka-sa* <+r> “dualar(ıyla)/yakarış(larıyla)” (cf. *mu-ki-SARA*- Karahöyük-Elbistan'da § 6) *-li* “kendi için” (= [t] - [l] değişimi ile dönüşlü *-ti*) *lu-lu-ti* “memnun edecek/teskin edecek” (= *lu-* eyleminin çoğullanmış bir varyantı)⁶ olmasıdır.

§ 40

Önde gelen büyük prenslerden Muksus ve Kulanamuwas kendi ülkeleri Apaisos ve Masa'da dinsel yükümlülükleriyle meşgul iken, büyük kral kendi sözleriyle: *ARA*^{UTNA} “Arzava(nın)” *ASATAR* “taht(ında)” *ASA-wa* “oturacağım”.

§ 41

Tekrarlanan *TIWA-TIWA* eylemi çekimsiz olsa da, eylemin öncesindeki *AMU* “ben” öznesi ile kuşkusuz birinci tekil geçmiş zaman çekimi *-ha*, yani *TIWA-TIWA-ha* “sürekli sefer ettim” (cf. *TIWA₂-TIWA₂*- “sürekli/düzenli yürümek” Karatepe § 35) anlamı yaratılmaktadır. Bu askeri seferlerin düzenlendiği üç ülke sayılmaktadır: *Tarhuntassa*, *Kaska* bölgesi ve *Masa*. § 15'te tartışıldığı gibi, Tarhuntassa MÖ 1190'daki yıkılışına kadar, Hitit İmparatorluğu'nun ayrılmaz bir parçası durumundaydı.

§ 42

Bu bölümdeki eylem armağan taşıyan kişi imgesi ile ifade edilmiştir. Armağan getiren toplamda altı kral içinde Atipali (=§ 20'deki Atapali'nin bir yazım varyantı), Kizzuwatna (*KATA-WATA-na*^{UTNA}, cf. § 30) ve Karkamış (cf. § 24) kralları bulunmaktadır. Yine, Kizzuwatna ve Karkamış'ın MÖ 1190'daki yıkılışına kadar Hitit İmparatorluğu'nun ayrılmaz parçaları olduğu hatırlanmalıdır. *ā-la-sá-?UTNA* ifadesi Alaşiya'ya [Kıbrıs] karşılık geliyor olabilir (del Monte/Tischler 1978, 6), ancak hasar görmüş işaret nedeniyle bu kesin değildir. *TALMI-ma₄* [] *UTNA* ifadesi kuşkusuz “tüm ülke(lerin kralları)” anlamındadır.

⁶ *lu-* eylem kökü *lu-sá-* c. *ar+ha* “(kendi) bulunmamak”ta da vardır (Assur f-g §§ 45 ve 51); tekrarlanmasının eylemin sık sık vuku bulduğu anlamı yarattığına dikkat edilmelidir.

§ 43

Bu bölümde özne yine büyük kral Kupantakuruntas'tır. *ā* eylemi çekimsiz olsa da, büyük olasılıkla eylemin birinci tekil geçmiş zaman hali *-ha*, *a(-i-a)-ha* "yaptım" halini ifade etmektedir. Her durumda, eylemin çifte yükleme [akuzatif] durumunu yönetmektedir: *ma-sa-sa UMINA+mi* "Masa kalesi" nesnesi (Masa'nın G sg. *-sa* ile sonlandığı dikkate değer), *mi²-ā-na UTNA* "benim (kendi) ülkemde" yapılmaktadır (birinci tekil iyelik adılı *mi(a)-* A(m/f) sg. *-na* ile işaretlenmiş).

§ 44

Bu kısım tanımlanamayacak kadar hasar görmüştür. Genel olarak §§ 36 ve 38'e benzetilmektedir.

§ 45-46

Bu bölümdeki özne yine Kupantakuruntas'tır, ancak *sa-ta+r-ha-ta₆* ve *ā+r-wa-na-ta₆* eylemlerinde *-ta*'da üçünü tekil geçmiş zaman durumu kullanılmıştır. Büyük olasılıkla, *sa-ta+r-ha-ta₆ tarh-* "muzaffer olma" eyleminin çoğullanmış bir varyantı olarak karşımıza çıkmaktadır (cf. *tā-ta+r-ha-tā* Beyköy 1, bknz. Woudhuizen *gelecek yayın*, 160). Burada ilk hece bilinmeyen bir nedenle sızıcılaşmaya uğramış olmalıdır. Her durumda, Kupantakuruntas'ın öncesinde sayılan *UTNA* "ülke(ler) üzerinde" "muzaffer olmaya devam ettiği" açıktır. Buna ek olarak, *ā+r-wa-na-ta₆*'nın kökü *har-wana-* "iletmek/göndermek" eyleminin baştaki gırtlaksal sesin düşmesi ile dönüşmüş hali de olabilir (Luvi dilinde gırtlaksal sesin düşmesi ile ilgili, bknz. Woudhuizen 2011, 412-413). Eğer böyle ise, Kupantakuruntas sayılan ülkelerde zaferler kazanmaları için Hapalla'ya 8000 asker göndermiştir. Böylece, sayılan toplamdaki on altı ülke ve şehrin Hapalla'nın yakınlarında olması şaşırtıcı değildir. Örneğin: *Hulana* ırmak ülkesi (del Monte/Tischler 1978: 529-530), *Kalasma* ülkesi ve *Lalha* şehri (del Monte/Tischler 1978, sırasıyla 163-164 ve 241, *Lalha -sa*'da N(m/f) ya da G sg. sonu ile işaretlenmiştir), *Pitassa* (§ 12'deki yazımından farklı bir varyantta), *Tarhuntassa* (§ 41'deki yazımından farklı bir varyantta) ve *Lalanda* şehri (yine § 19'deki yazımından farklı bir varyantta). Ek olarak, *Watarwa* Hitit metinlerinden bilinen bir yer adıdır ve *TARKASNA-la+r(i)^{UTNA}* (*+r(i)*'de Loc. sg.) olasılıkla II. Murşili'nin hükümdarlığı sırasında Hapalla'nın yöneticisi olan Targasnallis'in adı ile anılan bir bölge adı olarak karşımıza çıkmaktadır (Bryce 2010, 214). Son olarak, Kupantakuruntas'ın *Lula* üzerine sefer yapmadığı (olumsuz *na₄*) belirtmeye değerdir (del Monte/Tischler 1978, 251, Tarhuntassa ile bağlantılı; bu ad *Lalha* gibi *-sa*'da N(m/f) ya da G sg. sonu ile işaretlenmiştir).

§§ 47-48

Bu bölüm *mi+r(a)-ā^{UTNA} ā-ta* "Mira'da" (*ā-ta* "içinde" ilgeci ile) başlamakta ve yirmi beş yer adının sayılmasıyla devam etmektedir. Bu yer adları içinde § 17'de de rastladığımız *mi<+r(a)>-ā^{UMINA}* "Mira-şehri", Tarkuwa ve Mitasa da bulunmaktadır. Ayrıca, *Urawana* Hitit metinlerinde *Urauna* olarak geçen yerin karşılığıdır (del Monte/Tischler 1978, 459, Kalasma ile ilişkili). Yer adlarının sayılmasından sonra Kupantakuruntas'ın *HARNAS sa mi+r(a)-ā^{UTNA}* "Mira kalesi(nde)" (§ 25'deki gibi tamlayan ilgeç *sa* "onun" kullanılarak) 6000 (askeri)

á+r-wa-na “görev(ler) (için)” (-a’da N-A(n); *harwan-* “görev” adı *harwana-* “göndermek, iletmek” eyleminden yine ön gırtlaksal sesin düşmesi ile türetilmiştir) *ta-ta₆* “yerleştirdi”-ği belirtilmektedir.

§§ 49-50

Bu bölümdeki özne *á+r-nú-wa- na-ta₆* “Arnuwandas”, *HANTAWAT HÁ(TI)^{UTNA}* “Hatti(nin) kralı”dır. Söz konusu hükümdar III. Arnuwandas olarak bilinen, yaklaşık MÖ 1209’dan 1205’e kadar kısa süre hüküm sürmüş, Hititlerin bilinen son kralından bir önceki kraldır (mühürleri için bkznz. Güterbock 1940, no. 64; Herbordt/ Bawanypeck/ Hawkins 2011, 100; 208-210; Tafel 52-53 [= Kat. 138-139]). Adının *MASANA* ile anılmasının arka planında Fraktin § 3’den bilindiği gibi, ölüm için mecazlı bir söyleyiş olan *MASANA á-i-mi* “tanrı olmuş” ifadesi vardır. Bu bilgi § 24’de Hatti kralının bir kahraman olarak tanımlanması ile örtüşmektedir – ki kahraman sıfatı yalnızca merhum krallar için kullanılmaktaydı. Kralın -*tá* “bu yüzden” toplamda yedi şehir ve ülke(ye) *na₄ hu-wa-ta₆ nú-wa-ta₆* “ulaşamadı/gidemedi (ve) (hükümünü) yineleyemedi”-ği söylenmektedir. Sayılan şehir ve ülkeler şunlardır: *Tarhuntassa* (§§ 41 ve 45’deki yazımdan farklı bir varyant), *Ura* (§ 25’de de belirtilmişti), *wa-su la-wa^{UMINA}* “kutsal Lawazantiya” (§ 24’deki yer adı *la-wa-ta₄-ti* burada kısaltılmış olarak karşımıza çıkıyor), *la-mi-^{iHAPA-UTNA}* “Lamiya(nın) nehir ülkesi” (§ 25’de *la-mi-à* olarak vardı), *WARPA HÁ(TI)^{UTNA} ā-ru-na-sa* “Hatti(nin) denizdeki kraliyet toprak(ları)” (cf. Hititçe *aruna-* “deniz”), *WARPA i-ku-wa-na^{UTNA} hu+r-nà-i^{UTNA}* “Hatti(nin) (ötedeki) kraliyet toprakları: Konya (ve) Hurna” (=Hititçe *Ikkuwaniya*, bkznz. del Monte/Tischler 1978, 137-138 ve *Hurna*, bkznz. del Monte/Tischler 1978, 126, Haharwa Dağı ile ilişkili). Kupantakuruntas burada II. Şuppiluliuma’nın saltanat dönemini (yaklaşık MÖ 1205 – 1190) tümüyle yok saymaktadır. Görünüşe göre Kupantakuruntas II. Şuppiluliuma’nın hükmünü tanımıyor ve bu nedenle Hitit topraklarına seferler düzenlemek için bir neden yaratmış oluyordu; aynı zamanda Hitit İmparatorluğu’nun esenliği ile ilgilenir görünmektedir (§§ 14-15). Bu gözlem ışığında II. Şuppiluliuma’nın, sadık müttefiki olması gereken Arzava’nın büyük kralının düşmanlığı nedeniyle batı ve güney sınırlarında ciddi sorun yaşadığı sonucuna varılabilir.

3. BEYKÖY 2’NİN ÖNEMİ

1878 yılında kayıt altına alınmış ama günümüze kadar yayınlanmamış olan Beyköy 2 Luvi hiyeroglif belgesi araştırma tarihinin olağanüstü bir parçasıdır. Metin pek çok açıdan benzersizdir. İlk olarak, küçük Asya’nın batısına, şu ana kadar bize çok az belgesel kanıt sunmuş bir bölgeye aittir. Daha önce bu bölgeye ait elimizde en fazla iki cümle oluşturabilecek metin parçaları vardı. İkinci olarak, Beyköy 2 çok fazla belge sahibi olmadığımız Tunç Çağı’nın son dönemine aittir. Şu ana kadar, imparatorluk dönemine ait en geç metin II. Şuppiluliuma’nın hükümdarlığının olgunluk döneminde yazılmış olan Südburg yazıtıydı. Beyköy 2’nin Hitit egemenliğinin çöküşünden sonra yazıldığı ortadadır. Ve üçüncü olarak, bu yazıt

50 cümle ile imparatorluk dönemine ait en uzun metindir ve 44 cümlelik Yalburt yazıtını uzunluk sırasında ikinci sıraya itmektedir. İçeriğinden bağımsız olarak, yalnızca bu somut nitelikleri bile Beyköy 2'yi eşsiz kılmaktadır.

Yazıt Küçük Asya'nın batısında, MÖ 12. yüzyılın başlangıcında güçlü ve büyük bir krallığın varlığını ortaya koymaktadır. Bu bölgede hüküm süren ve yazıtı yazdıran büyük kral Kupantakuruntas yurdundaki ve yurduunun dışındaki başarılarını belgelemek istemektedir. Kupantakuruntas bu adla bildiğimiz üçüncü hükümdardır. İlki Maduwattas metninde geçen, I. Arnuwandas'ın çağdaşıdır. İkincisi II. Murşili ve II. Muwatalli'nin çağdaşıdır. II. Murşili batıyı fethinden sonra II. Kupantakuruntas'ı Hatti'nin büyük kralına hizmet etmesi için ömür boyu vasal olarak atamıştı.

II. Kupantakuruntas'ın torunu Miralı Mashuittas'dı. Onun yönetiminde batı güç kazandı. IV. Tudhaliya kısa süre sonra batıda sorunlar yaşadı ve Sehalı Tarhunaradus'tan 500 savaş arabası ele geçirdi. Mashuittas da adı bilinmeyen bir Hitit yöneticisi tarafından "büyük kral" olarak adlandırılmıştı. O dönemde Hatti - Arzava arasındaki çatışma bölgesi Wilusa'ydı. Hiyeroglif metnin gösterdiği gibi, Wilusa'nın kralı Walmus Mashuittas tarafından yeniden tahta oturtulmuştur, böylece Wilusa Hatti yerine Mira'nın vasalı olmuştu.

III. Kupantakuruntas'ın ana hükümdarlık bölgesi Mira ve Hapalla'dan oluşuyordu. Ancak, yazıtın hazırlandığı dönemde hükümdarlık alanı altı krallığı kapsayacak şekilde büyümüşü: (1) Mira ve (2) Arzava doğrudan büyük kralın kendi tarafından yönetiliyordu; (3) Hapalla, (4) Wilusa artı Mira'nın bir bölgesi olarak adlandırılmış olabilecek (5) Assuwa ve kral Urawalwas tarafından yönetilen bölge, olasılıkla (6) Seha.

Hapalla kralının altı şehri yıktığından söz edilmektedir, öte yandan Hapalla'nın batısında yer alan Atapalı kralı beş şehri tahkim etmiştir. Bu beş şehirden dördünün adı belirtilmiştir, beşincisi "bu yer", yani günümüzdeki Beyköy'dür. Beyköy dolayısıyla Hapalla krallığında bulunuyordu.

Kadim gelenekleri ile Arzava tüm bölgenin en prestijli krallığıydı ve Mira'dan da önce geliyordu. Arzava toprakları besbelli Ege kıyılarını içeriyordu. Metinde söz edilen yer adları günümüz haritasında bulunabilir: Smyrna (İzmir), Kurupiya (İzmir'in güneyindeki yarımada) ve Apasa (Efes). Arzava'nın sınırlarının ne kadar iç bölgelere uzandığı açık değildir. Metinde Kupantakuruntas'ın Arzava'da yirmi beş kale inşa ettiği belirtilmektedir.

Kupantakuruntas'ın taht merkezi büyük olasılıkla Mira'dadır. Sardis de altın üretiminin merkezi ve varlıklı Demir Çağı hükümdarlarının taht şehri olduğu için en makul başkent adayıdır. Sardis, Assuwa ile ilişkili olan Assaratta'nın karşılığı gibi görünmektedir. Diğer bir değişle, Sardis Mira krallığının Assuwa adı verilen bölgesinde bulunmaktadır. Bu durum Assuwa ve Mira adlarının imparatorluk döneminde neden eşanlamlı sözcükler gibi birbirleri yerine kullanıldıklarını da açıklamaktadır.

Tüm bunlara ek olarak, Beyköy 2 şu ana kadar tümüyle karanlıkta kalmış olan Deniz Kavimlerinin istilası dönemini aydınlatmaktadır. III. Kupantakuruntas Hititlerin son kralı III. Arnuwandas'tan övgü ve saygı ile söz etmektedir. Bildiğimiz gibi, III. Arnuwandas'ın oğlu yoktu. Öldüğünde, küçük erkek kardeşi II. Şuppiluliuma boş kalan tahta çıktı. Ancak III. Kupantakuruntas bu son kraldan söz etmemektedir.

Ya onu meşru kral olarak tanıımıyordu, ya da II. Şuppiluliuma Kaşkaların krallığın merkezinde yarattıkları yıkım sonrasında zaten ölmüştü. Hitit topraklarının güney ve güneydoğu bölgeleri başıboş görünmektedir. Bu durum metinden anlaşıldığı üzere, III. Kupantakuruntas'a bu bölgelere sefer düzenleme hakkı vermiştir. Karada askerleri Kaşka, Masa ve Tarhuntassa'ya saldırdı. Daha sonra kurduğu donanma ile kıyı şehirlerini fethetti: (1) Parha (besbelli Pamfilya'daki Kaistros nehri üzerindeki Perge); (2) Ura (genellikle Kilikya kıyısındaki Silifke olarak tanımlanıyor); (3) Lamiya (yine Kilikya kıyısında, olasılıkla Lamos nehri üzerinde) ve (4) Philistia. Philistia adı Levant'ın (Filistin) güney kıyılarına karşılık geliyor olabilir, ancak bu terimin daha kuzey bölgeler için de kullanıldığını bildiğimiz için Ugarit çevresine de karşılık geliyor olabilir. Her durumda, Mira'nın büyük kralının orduları uzak güney kıyılarına hücum etmiş, hatta metinde belirtildiği gibi "Mısır sınırındaki" Aşkelon'da bir kale inşa etmişti. Kupantakuruntas güneydoğu Anadolu ve Levant'a düzenlenen deniz seferlerinin kendisi tarafından değil, dört büyük prens tarafından yönetildiğini belirtiyor: Muksus, Kulanamuwas, Tuwatas ve Piyamakuruntas. Bunlardan en önde geleni Muksus'tur; yalnızca onun adı kişisel ad belirticisi ile işaretlenmiş ve ondan diğer prenslere göre daha çok sayıda bölümde söz edilmiştir. Frig adı taşıyan Muksus, Çanakkale Boğazı'ndaki Apassawa ya da Apaisos'ta hüküm sürüyordu. Aşkelon'un Muksus tarafından fethinin hatırası Yunan tarih geleneğinde Mopsos'un efsanevi hikayelerinde korunmuştur. Lidyalı tarihçi Xanthos, güçlü bir Batı Anadolu hükümdarın "Mısır'a yaptığı sefer sırasında Aşkelon'a kadar ilerlediği"nden söz etmektedir (Houwink ten Cate 1961, 45).

Böylece Beyköy 2, Küçük Asya'nın batısındaki devletlerin Mira'nın büyük kralının merkezi yönetiminde, Tunç Çağı'ndan Demir Çağı'na geçiş döneminde doğu Akdeniz'deki kıyı şehirlerine yapılan saldırılara etkin olarak katıldıklarına dair ek kanıt sunmaktadır. Küçük Asya'nın batısındaki halklar "Deniz Kavimlerinin istilası" olarak bilinen çalkantının içinde etkin rol oynamışlardır. Troadlı bir aristokratın donanmaya önderlik etmesi, Medinet Habu'daki Deniz Kavimlerinin yazıtında bahsedilen Tjekker ile Truva'daki Erken Demir Çağı kahramanı Teukros ile arasındaki paralellikleri açıklamaya yardım etmektedir. Ek olarak, Beyköy 2 metni Herodot'tan sekiz yüz yıl önce Küçük Asya'nın batısında tarih yazımının varlığını ortaya koymaktadır.

Bütün bunlar elbette, eğer bu metin arkeolojik araştırmalar açısından bu kadar önemli ise, Mellaart'ın metni neden yayınlamadığı sorusunu akla getirmektedir. Mellaart yazıtlar ve metinler konusunda değil, arkeoloji ve tarihsel coğrafya konusunda uzmandı. Çeviri Mellaart'tan daha kıdemli olan alimlerin zahmetli araştırmalarının sonucu ortaya çıkmıştı. Mellaart bu yüzden metni başka insanların çalışması olarak gördü ve ayrıca uzun yıllar yayının kısa süre içinde hayata geçeceğine inandı. İkimizden biri (EZ) Ağustos 1995'teki bir telefon görüşmesinde Mellaart'a Beyköy metninin neden yayınlanmadığını sorduğunda, Mellaart'ın yanıtı: "Bir beş yıl daha bekleyin!" olmuştu (bknz. Zangger 2017, 216-217).

4. BELGENİN GERÇEKLİĞİNİN LEHİNDE VE ALEYHİNDEKİ SAVLAR

Bu makalenin yayınlanma başvurusundan ve başvurunun kabulünden sonra, Luvi hiyeroglifleri ile ilgili çalışan pek çok kişi, şu ana kadar Tunç Çağı'na ait bilinen tüm Luvi hiyeroglif metinlerinin üçte biri hacminde, büyük bir metnin yayınlanacağını duymuş oldular. Bu noktada J. David Hawkins'ın 1989 yılından bu yana, Mark Weeden'in ise 2012 yılından bu yana bu belgeden haberdar oldukları ortaya çıktı. İki akademisyenin de Beyköy 2'nin Mellaart tarafından üretilmiş sahte bir belge olduğuna kâni olduklarını öğrendik.

Mellaart'ın adı gerçekten de, başta Dorak hazinesi olmak üzere kökenleri kuşkuyla bazı eserlerle ilişkilendirilmiştir. Öte yandan, Britanya Arkeoloji Enstitüsü bu konuyu araştırmak için Ankara'da bir komisyon kurmuş ve Mellaart'ın konu bağlamında doğru şekilde davrandığı ve sahtecilikle suçlanamayacağı sonucuna varmıştı. İzmir polisi de bir komisyon aracılığı ile ayrıntılı soruşturduğu olayda Mellaart'ın suçlu olmadığı yargısına ulaştı. Mellaart'ın "kanıt kurgulamak" (Hodder) ile suçlandığı diğer durumlara baktığımızda suçlamaların ikna edici olmadığını görüyoruz. Her şeyden önce, Mellaart hiçbir zaman sahtecilik ile suçlu bulunmadı. Bizce, Mellaart araştırmaları sırasında çok sayıda eserle karşılaştı ve bunları günümüz perspektifinde doğru ve düzenli kayıt altına almak için yeterli maddi olanaklara sahip değildi.

Şu ana kadar Beyköy 2'nin sahte bir belge olduğu savını destekleyen şu görüşler ortaya konmuştur:

a. *Yazıt hem İmparatorluk hem de Erken Demir Çağı'na ait işaretler içermektedir.* – Daha önce belirtildiği gibi, *376 (§ 6, vs.) işaretleri altlarından iki eğik çizgi ile *377 ve *210 haline getirilmiştir. Bu Erken Demir Çağı'ndaki gelişmiş Luvi hiyeroglif metinlerinde gördüğümüz tipik bir özelliktir. Öte yandan işaretin bu durumu yakın dönemde bir Hitit kil tabletinin üzerinde de bulunmuştur (Waal 2017, 304-305, Fig. 7). Böylece bu yazımın Geç Tunç Çağı'nda da kullanıldığı anlaşılmaktadır.

b. *-sa ve -na'daki ortak cinsin yalın ve -i hali [nominatif ve akuzatif] soneklere yazılmamıştır.* – Bu durum Erken Demir Çağı'ndaki metinler için normal değildir. Öte yandan bu soneklerin Geç Tunç Çağı metinlerinde atlanması, yazılmaması tipik bir özelliktir (Woudhuizen 2011, 103-104) ve benzer durum Linear B metinlerinde de görülmektedir. Bu tespit sahtelikten ziyade belgenin özgünlüğünü desteklemektedir.

c. **376 işareti hem i hem de zi için kullanılmaktadır.* – Bu durum günümüzdeki Luvi hiyeroglif çalışmalarında *376'nın yalnızca zi ifadesi için kullanıldığına dair var olan paradigma ile çelişmektedir. Öte yandan, i ve zi için kullanılan *376'nın polifonik doğası, çok dilli kanıtların kapsamlı ve yansız incelemesi ile ispatlanmıştır (Woudhuizen 2011, 92-97). Beyköy 2 *376'nın polifonik doğasını doğrulamaktadır ve bu durum genel olarak Luvi hiyerogliflerinin okunmasına dair önemli bir sonucu ifade ediyor. Geçtiğimiz yirmi yılda yayınlanmış yazıların bu bilgi ile yeniden ele alınması gerekmektedir.

d. *Metinde doğal olmayan hecelemler bulunuyor.* – Beyköy 2 Arzava'da

konusulan Luvi dilini (Hattuşa’da konuşulan değil) yansıtan tek büyük metin durumundadır. Açıkçası, Küçük Asya’nın batısındaki yazıcıların ortak pratiklerinin ne olduğunu bilmiyoruz. Öte yandan, metnin dizilişinde herhangi bir olağandışılık bulunmamaktadır.

e. *Belge bilinmeyen ligatür’leri içermektedir.* – Beyköy 2 şu ana kadar açığa çıkan bu boyuttaki ilk belge olduğu için, daha önce görülmemiş bazı simge ve ligatür’leri içermesi doğaldır. Dolayısıyla, bu işaretlerin varlığı belgenin özgünlüğünü desteklemektedir; sahteci biri bu tarz anormalliklerden özellikle kaçınırdı.

f. *ma-sa-hù+i-ti (=Mashuittas) olarak tanımlanan kişi adı ma-sa-AVUS+zi-ti olarak okunmalıdır.* – *Mashuittas* adı şu ana kadar yalnızca bir defa, bir Hitit çiviyazısı mektubunda büyük bir kral adı olarak geçmektedir; Beyköy 2’ye kadar hiyerogliflerde nasıl yazıldığını bilmiyorduk. Açıkçası *Mashuittas* adında tek bir büyük kral bulunmaktadır, Beyköy 2 de kralın varlığı için çift-grafik (Hitit çiviyazısı ve Luvi hiyeroglifi) kanıt sunmaktadır. Bu tespit de yine belgenin gerçekliğini destekleyen güçlü bir kanıttır.

g. *Pulasati yazımı güney Levant’taki “Philistia” için bir “Masperonyan kalıntısı”dır.* – *Pulasati* terimi şu ana kadar yalnızca Mısır hiyerogliflerinden biliniyordu. Beyköy 2 ile birlikte ilk defa Luvi hiyerogliflerinde – Mısır dilindeki *pwrst*’ın özgün bir yansıması olarak görülmektedir. Yazım şekli beklentiye uygundur ve Mellaart/Alkım’ın “*Philistia*” transliterasyonu tümüyle mantıklıdır.

h. *Şu ana kadarki bilinen yazım kurallarının aksine, dişsel ünsüzden önceki [n] bazen yazılmaktadır, en çarpıcı örneği la-la-ta (§ 19) “Lalanda”ya karşın la-lana-ta₆ (§ 45) yazımı.* – Bunu eğer sahteciliği destekleyen bir kanıt olarak ele alırsak, sahtecinin Luvi hiyeroglif alanında cahil biri olduğu, öte yandan Geç Tunç Çağı metinlerinin grameri konusunda ise mükemmel bir uzmanlığı olduğu gibi çelişkili iki sonuca varırız. Bunun yerine, batı Anadolu’daki hiyeroglif yazım geleneğinin Anadolu’nun kalanından daha farklı olduğunu kabul etmek ve bu yazımın da Luvi çiviyazısındaki dişsel ünsüzden önceki [n]’yi yazma kuralının etkisinde olduğunu varsaymak daha akla yakındır.

Yukarıda belirtilen maddelerin hiçbirisi metnin özüne dair bir itiraz dile getirmemektedir. Öte yandan, belgenin gerçekliğine dair pek çok kanıt ortaya konabilir:

- a. Mellaart Luvi hiyerogliflerini okuyamıyordu, kaldı ki onlardan bir metin kurgulayabilsin...
- b. Belge gramer açısından onun üzerinde çalışmış akademisyenlerin yorumlama yeteneklerinin çok üzerinde bir karmaşıklık içermektedir.
- c. Çizim tarzı 19. yüzyıla uygundur, 1900’daki Messerschmidt corpus’u ile karşılaştırm.
- d. Bloklar yanlış sırada çizilmiştir. Mellaart tüm dokümanı kurşun kalemle dört A4 kağıdına kopyalamış ve sonradan tüm sayfaları mürekkeple tekrar çizmiştir. J. David Hawkins’e ulaşan bu – taşların yanlış sırada olduğu – çizimlerdir. Mellaart’ın evindeki belgeden, taşların doğru sırasının ancak Alkım

öldükten kısa süre önce anlaşıldığı açıktır. Mellaart'ın mirası “Beyköy, yeniden düzenlenmiş metin U. B. Alkım 1980” ifadesi ile etiketlenmiş olan tüm metnin açıklamasını içermektedir (Fig. 2).

e. Belge şu an üçte ikisini net olarak tanımlayamadığımız 150'den fazla yer adı içermektedir. Sahteci biri egzotik bir dokunuş adına birkaç yer adı uydurabilirdi, ancak neden yüz tane yer adı bulmakla uğraşsın?

f. Belgedeki dört simge şu ana kadar bilmediğimiz simgelerdir.

g. Üç farklı yerde, işaretlerin sırası hatalı olarak değiştirilmiştir.

h. Bir yerde dikey yazım örüntüsü değiştirilmiş ve metin soldan sağa satır olarak yazılmıştır.

i. Mellaart'ın evinden elde edilen belgeler yıllarca süren dikkatli analizin izlerini, yeniden düzenlenmiş müsveddeleri, yeni sayfa numaralandırmalarını ve elle çizilmiş kral listeleri ve haritaları içermektedir. Belgeler arkeoloğun yıllar içinde metinlerin içerdiği bilgileri nasıl daha iyi anladığı ve yorumlarını nasıl geliştirdiğini göstermektedir. Ancak, Mellaart bu çabasında açıkça zorlanıyordu ve elindeki malzemeye vakıf olması uzun yıllarını almıştı.

Bu belgenin sahte olduğu iddiası, neden, nasıl ve kim tarafından yaratıldığına dair savlarla desteklenmelidir. Böyle bir belgenin siyasal coğrafya, kronoloji ve kralların soyağaçları düzlemlerinde, akla yakın ve tutarlı içeriğini oluşturmak yıllarca sürececek bir araştırma sonucu mümkün olabilir – ki tüm akademik topluluk yüzyılı aşkın araştırmaların sonunda bile bu tarz bir tutarlılığa ulaşabilmiş değildir. Bu sahteciliği yaratırken sayısız geliştirme, taslak ve prototip aşamaları gerekir. Ve bunların hepsinin o zaman henüz icat edilmemiş olan bilgisayarlar olmadan, elle yapıldığını düşünmeliyiz. Elbette, Mellaart'ın çalışma kayıtlarında bu tarz bir yaratıma ilişkin bir iz bulunmamaktadır – tüm çabası kendisine verilen malzemeyi incelemeye yöneliktir. Ayrıca bu sahteciliği yapması için nasıl bir motivasyonu olabilir? Mellaart belgeyi yayınlamadı, hatta yayınlarında ona dair bir ithafta da bulunmadı. Belgenin yorumlanmasını Alkım'a bıraktığı açıktır.

Sonuçta, bu belgeyi Mellaart'ın ürettiği senaryosu, alternatifi olan – 19. Yüzyılın ikinci yarısında bazı kadim yazıtların bulunması ve yazıtların kopyalarının Osmanlı idaresine teslim edilmesi, metinlerin yazısı deşifre edildikten sonra da Türk akademisyenlerin bu konuda çalışmaya başlaması – ile karşılaştırıldığında ne kadar olasıdır? 20. yüzyılın ilk yarısında on binlerce Geç Tunç Çağı belgesi bulunmuştu, bunların bir kısmının daha önceden bulunmuş ve kayıt altına alınmış olması şaşırtıcı değildir. Bu alanda çalışanlar Türkiye'deki arkeoloji müzelerinin envanterinde yayınlanmamış bazı önemli belgelerin olduğunun bilincindedirler. Mellaart'ın dosyasındaki bu dokümanlar bu önemli belgelerden biridir.

Biz bu nedenlerden ötürü bu belgenin yayınlanması gerektiğine karar verdik; böylece belgenin kıymeti ve özgünlüğü bilimsel çevrelerde değerlendirilebilecek ve tartışılabilecektir.

5. MELLAART'IN DOSYALARINDAKİ DİĞER LUVİ HİYEROGLİF YAZITLARI

Beyköy 2 İmparatorluk dönemine ait bulunan en önemli Luvî hiyeroglif yazıttır ve bu sıfatıyla Mellaart'ın evinde bulunan belgeler arasında da en öne çıkanıdır. Bunun yanında, Mellaart'ın dosyaları üç büyük hiyeroglif yazıt ve dört parça yazıt daha içermektedir: yazıtların bir tanesi Edremit (Şekil 3), bir tanesi Yazılıtaş (Şekil 4) ve bir tanesi de Dağardı'ndandır (Fig. 5: E-F). Yazıt parçalarının biri Dağardı (Şekil 5: D), biri Şahankaya (Şekil 5:C), diğer ikisi de Beyköy'dendir (Şekil 5:A-B).

Yazılıtaş'taki yazıt 1854 gibi erken bir tarihte, henüz hiyerogliflerin Mısır diline ait olduğu düşünülürken (?) bulunmuştur. Perrot'a ait olması muhtemel Fransızca notlarda şöyle yazmaktadır:

“Longeur près de six metres, hauteur 30-35 cms. Inscriptions rupestre en hiéroglyphique Egyptiens(?) sculptée en haut relief près du sommet de Mandira Dagh (“Yazılıtaş” sa Ayarmend) visitée en 1854 et copiée par Subni Sami + variante chose”.

Mellaart'ın hazırladığı haritaya göre Yazılıtaş 1344 metre rakımında Bergama'nın 36 km kuzeydoğusundaki dağ sırası üzerindedir. “Madra Dağı” Luvice'deki Ahuwanati Dağı ile tanımlanmaktadır. Yazıt zirvenin yakınındaki zemine yontulmuştur, bu yüzden günümüzde halen görülür durumda olabilir. Kabartmanın yüksek rölyef tekniği ile oluşturulduğu notu Beyköy 2 ve diğer yazıtlar için de geçerli olmalıdır, çünkü bu Geç Tunç Çağı taş yazıtlarının olağan özelliğiydi. Mellaart'ın el yazısı notlarına göre Edremit'teki yazıt 1878 yılında, Beyköy yazıtından hemen sonra bulunmuştur. Mellaart şöyle yazıyor: “Yerel makamlar blokları alıp başka buluntularla birlikte Belediye bahçesine koydular.” Perrot bu yazıtı 1878 yılında, Beyköy 2 metnini kopyaladıktan hemen sonra kopyaladı. Her iki belge de neredeyse tümüyle yer adlarından oluşmaktadır. Edremit yazıtında Midilli'deki şehir adları ile başlayan, metnin oyulduğu dağ ile biten 43 yer adı sayılmaktadır. Edremit ve Yazılıtaş yazıtlarının tipik ortak özelliği “şehir” (*225) ve “ülke” (*228) için belirtecilerin eğer bir ada söz konusu ise daire içine alınmasıdır; anlaşılabilirlik adına, bu ifadeler UMINA ve UTNA olarak çeviri yazıya aktarılmıştır. Edremit yazıtında, bunun yanında, kişisel bir adın belirtecisi adın başı yerine altında yazılmıştır.

Edremit

§ 1	<i>URA+HANTAWAT+infans^m mu-ka-sa ā-nà MI WI UTNA-dominus HARNAS-sa ta+r-ha-ta₆ a₅-la-na-ta₆^{UTNA} um+li-wa-na-ta₆^{UTNA}</i>	“Büyük prens Muksas, Mi(ra ve) Wi(lusa) ülke(lerinin) efendisi, Alanda (ve) Muliwanda (ülkelerinde) (sayılan) kale(leri) fethetti {toplam 43}:
-----	--	--

wa-na-ta₆-sa^{UMINA} [la-sa]-pa^{UMINA}
um+mi-tu-mi-na^{UMINA} mu-ti-li-
na^{UMINA} [?-?-?] ^{UMINA} [?-?]-
sa^{UMINA} [ã]-pa+r(a) ^{UMINA} la-mi-
na^{UMINA} ta₆-na-ta₆ ^{UMINA} a₅-la-na-
ta₆ ^{UMINA} ku-ru-sa^{UMINA}
wa-ta₆-ma^{UMINA} ã-ta+r^{UMINA}
[] ka-mu-sa^{UMINA}
á-sa-tu+r(a) ^{UMINA}
ta₆-tu-wa-na-sa^{UMINA}
ki-li-pa-nà^{UMINA} pi+r-wi/zu-na^{UMINA}
wa-ha-pa-ta-sa^{UMINA}
ã-ta₆-pa-wa-sa^{UMINA}
ã-wi/zu-na-la-sa^{UMINA}
^{WANTI} wi/zu-mi-wa-sa^{UMINA}
ka-ma-na-ta₆ ^{UMINA}
um+li-wa-na-ta₆ ^{UTNA}
wa-na-ta₆-sa-ta+r^{UMINA}
ã+r-sa-pa^{UMINA} pa-ru-ki-ta₆ ^{UMINA}
pi-tu[-?] ^{UMINA} la[-?-?-?] ^{UMINA}
ã-pa+r-tu+r^{UMINA} [?-?]-sa^{UMINA}
nà-nà[-?-?] ^{UMINA} pa+r-mu-sa^{UMINA}
sa-ma-ta₆-sa^{UMINA} [?-?-?] ^{UMINA}
ã-ta+r-sa-ta₆ ^{UMINA} wi-nà-ta₆-sa^{UMINA}
ká+r-ka!-la-sa^{UMINA}
^{WANTI} la-la-ka<-sa> ^{UTNA}
ã-ta+r-na-tu+r^{UMINA}
ã-ta+r-mu-ta₆ ^{UMINA} ma-ta+r-sa^{UMINA}

Antissa, Lesbos ada(sı),
 Methymna, Mitylene,
 [], []sa, Imbros, Lemnos,
 Tenedos (adaları), Alanda-
 şehri, Chryse, Watama
 Atar, [], Kamusa, Astyra,
 Tatuwanasa, Kilipana,
 Pirwi/zuna, Wahapatasa,
 Abydos, Awi/zunalasa,
 Wi/Zumiwasa dağ(ı),
 Kamanata, Muliwanda
 ülke(si), Wanatasatar,
 Arisbe, Perkote, Pityeia,
 La[], Apartur, []sa,
 Nana[], Parion, Samatasa,
 [], Adrasteia, Winatasa,
 Gargara, Leleges dağı
 ülke(si), Atarnatur,
 Adramyttion [= Edremit],
 (ve) Matarsa.”

§ 2 *á-wa á-ta₆-la-wa-sa um+li-wa-*
ta₆ ^{UMINA} á-sa₄?-wa^{UTNA}
WARPA-ta₆

“Ve Atalawas Asa?wa ülke(si)
 (ve) Muliwanda-şehir(de)
 hükümdarlığı(ı) temsil etti”

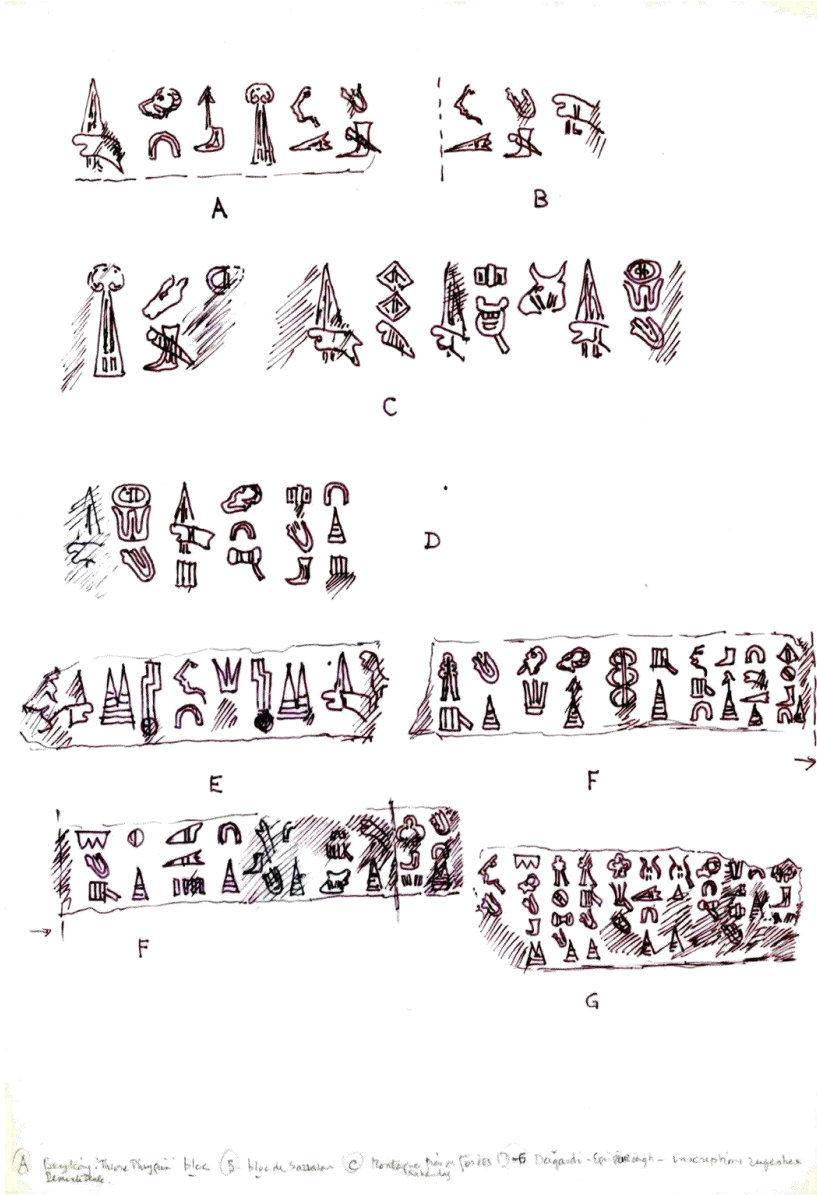
§ 3 *'ma-la-mu-sa tu-ha-pi-sa infans^m*
'á-ka-tár-ha-sa la-ku-pa<-sa>
infans^m pi-há-sa-ta [?-?-?] ^{UTNA}

“Tuhapis’in oğlu Malamus,
 (ve) Lakupas(in) oğlu
 Akatarhas [] ülke(sinde)
 muzaffer olmaya devam
 ettiler.”

§ 4 [] ^{MASANA} [] ^{MASANA} []

[tanrılara ithaflar]

§ 1’in birinci bölümü için cf. Beyköy 2, § 26. Burada eylem *ta+r-ha-ta₆* ile ifade edilmiştir. *tarh-* “fethetmek” eylemindeki *-ta* geçmiş zamanın üçüncü tekil durumundadır. Nesne ise *HARNAS-sa*’dır ve *harnas-* “kale” adındaki *-sa*’da N-A(n) sg. ile (normalde yalnızca Erken Demir Çağı’nın ileri dönemlerinde görülen tarzda) çoğul anlamda oluşturulmuştur.

Şekil 5. Diğer yazı parçaları: Beyköy 3-4 (A-B), Şahankaya (C), Dağardı 1 (D) ve Dağardı 2 (E-G). Georges Perrot tarafından kopyalanmış ve 1970'lerde bu kopyalar üzerinden James Mellaart tarafından burada gösterilen mürekkep kopya alınmıştır.

Büyük prens Muksas'ın topraklarındaki yer adlarının listesi bize Truva ülkesinin sınırlarına dair bilgi vermektedir. Bu noktada, listede üç ana grup ayırt edilebilir (burada adların Yunanca formları verilmiştir):

I. (batı) Antissa, Lesbos, Methymna, Mytilene, Imbros, Lemnos, Tenedos;

II. (kuzeydoğu) Abydos, Arisbe, Perkote, Pityeia, Parion;

III. (güneydoğu) Gargara, Leleges dağı, Adramyttion

Gargara ve Leleges dağı istisnaları ile (cf. Hom., *Il.* 20.92-96; 21.86) tüm adlar Alkim ya da Mellaart tarafından doğru olarak tanımlanmıştır. Tüm metinde yalnızca iki eylem görünmektedir. § 2'deki eylem *WARPA-ta₆*, *warpa-* "hükümdarlığı temsil etmek" kökünün *-ta*'daki üçüncü tekil geçmiş zaman durumu ile oluşturulmuştur (cf. Afyon § 1). Buna karşılık, § 3'deki eylem *pi-há-sa-ta*, *piha-* "parlamak, muzaffer olmak" kökünün *-sa-*'sındaki tekrarlama bildiren *-nta*'daki üçüncü tekil geçmiş zaman durumu ile oluşturulmuştur. Sonraki iki ifadede yer alan özel adlar *-sa*'daki N(m/f) sg. ile, ya da aile adı durumunda *-sa*'daki G sg. ile karakterize edilmiştir.

Yazılıtaş

§ 1

[] *la-sa-pa^{UTNA} ā-ru-na*
WANTI ā-hu-wa-na-ta₆^{UTNA}
á-pa-wi-sa^{UMINA} ku-ti-nà-sa^{UMINA}
a₅-la-na-ta₆^{UMINA}
á-ta+r-mu-ta₆^{UMINA} ā-ta₆-pa^{UMINA}
WANTI sa+r-wa-na-ta₆^{WANTI} a₅-ta₆-ā
pa-li-nà-ta₆^{UMINA} á-wa+r-na^{UMINA}
su-wi-sa^{UMINA} wa-la+r(i)ma^{UMINA}
ma+r?-wa-na-sa^{UMINA}
ta₆-ta₆+r-na-sa^{UMINA} wí/zu-ru-ā^{UMINA}
á+r(i)-na-sa^{UMINA}
wí/zu-ma+r-na^{UMINA}
ā-wa-ta₆-nà-sa^{UMINA} ā-ru-nà^{UMINA}
WANTI la-la-ka-sa^{UMINA}
wi-na-ta₆^{UMINA} mu-ta₆-la^{UTNA}
wí/zu-ma-na-ta₆^{UTNA}
WANTI há+r-na^{HARNAS}
ma-sa-tu+r(i)-wa-na-ta₆-sa^{UMINA}
ASA+ha^{UTNA} URA+HANTAWAT
WALWA-MUWA infans^m
URA+HANTAWAT
ku-pa-tá-KURUNT []

"Lesbos, deniz, Ahuwanda
dağ(ının) ülke(si), Apawisa,
Kutinasa, Alanda-şehir,
Adramyttion, Atapa,
Sarwanda dağ(ı), İda dağ(ı),
Palinata, Awarua, Suwisa,
Hyllarima Mar?wanasa,
Atarneus, Wi/Zurua, Arinasa,
Wi/Zumarna, Awatanasa,
deniz, Leleges dağ(ının)
şehir(i), Winata,
Muwatallis(in) ada(ları),
Wi/Zumanda ülke(si), Harna
dağ(ı) kale(si),
Masturiwantasa: Seha
ülke(sinin) büyük kral(ı)
Walwamuwas, büyük kral,
büyük kral
Kupantakuruntas(ın) oğl(u)
[]."

Dağardı 1

- (D) *infans^m+HANTAWAT*
MASANA-TARHU(NT)-na
infans^m+HANTAWAT dominus
ma-sa-tu+r(i)-wa-na-ta₆-sa^{UMINA}
dominus
- “Prens Masanatarhunus,
Masturiwantasa(nın)
[= Dağardı] prens(i)
efendi(si), efendi.”

Dağardı 2

- (E) *infans^m+HANTAWAT ASA+ha^{UTNA}*
á-sa-há[-?] ASA+ha^{UTNA}
infans^m+HANTAWAT
WALWA[-MUWA infans^m]
- “Seha(nın) prens(i) Asaha[],
Seha(nın) prens(i),
Walwa[muwa]s(in)
[oğl(u)].”
- (F) *ā-ta+r-na^{UMINA} PÁRA-há-ma^{UMINA}*
TIWATA-ta+r(a)^{UMINA}
ā-ta+r-sa-ta₆-i[?]UMINA sa-ta-la^{UMINA}
ku-ru-ta₆-sa^{UMINA}
wi/zu-na-ta+r-ha^{UMINA}
ka-la-wa-sa^{UMINA} pi-ta₆-na-sa^{UMINA}
ā-ta+r-mu-ta^{UMINA}
WANTI₁ta₆-mi-na-sa^{UTNA}
- “Atarna, Pergamon,
Thyateira, Adrasteia, Satala,
Kurtasa, Wi/Zunatarha,
Kalawasa, Pitane,
Adramyttion, Taminasa
dağ(ı) ülke(si).”
- (G) *á-na[-?] wi/zu-ma-na-ta₆^{UTNA}*
ā-ru-tu-na^{UMINA} ā-ta+r-na^{UMINA}
WANTI₁há+r-na^[HARNAS]ki-la-sa^{UMINA}
ki-su[-?]^{UMINA} ma-sa-pa[?][UMINA]
[?]-wa-na-sa^{UTNA} [?]-ta₆-mi[-?]
- “Ana[], Wi/Zumanda
ülke(si), Artuna, Atarna,
Harna dağ(ı) kale(si),
Kilasa, Kisuf[], Masapa, [
]wana ülke(si), []tami[].”

İçeriklerinden anlaşılacağı gibi Yazılıtaş ve Dağardı 1-2 Seha'nın yöneticileri tarafından yazdırılmıştır. Yazılıtaş büyük kral Walwamuwas, Dağardı yazıtları ise prensler Masanatarhunus ve Asaha[]s ile ilgilidir. Prensler ülkenin iç bölgedeki başkenti Seha kralı Masturis'in adını taşıyan Masturiwantasa'yı yöneten *Sekundogenitur* işlevinde olabilirler. Her durumda, (D)den Masturiwantasa'nın büyük olasılıkla bu yazıtın bulunduğu yer olan Dağardı olarak tanımlanabileceği anlaşılmaktadır.

Bu yazıt, Seha'nın yerini net olarak tanımlamaktadır. Belirtilen yer adları Seha ile ilişkilidir (adlar Yunanca formları ile verilmiştir):

1. Lesbos, deniz, Adramyttion, Atarneus, Leleges dağı (Yazılıtaş)
2. Pergamon, Thyateira, Pitane, Adramyttion (Dağardı).

Atarneus ve Leleges dağı istisnaları dışında tüm bu yer adları Alkım ve Mellaart tarafından doğru olarak tanımlanmıştır. Böylece, Seha'nın Kaikos

vadisinde bulunduğuna bir kuşku kalmamıştır. Seha’daki yer adları ile Troad’daki (bknz. önceki bölüm) III. kategoride (güneydoğu) adı geçen yerler arasındaki kesişim Yazılıtaş’ın Edremit yazıtından sonra yazılmış olması ile açıklanabilir. Yazılıtaş III. Kupantakuruntas’ın oğlu Walwamuwas dönemine ait, Edremit yazıtı ise III. Kupantakuruntas’ın çağdaşı Muksas’ın dönemine aittir.

Şahankaya

(C)	<i>URA+HANTAWAT TARKU-ta₆+li</i>	“büyük kral Tarkutallis”
	<i>HANTAWAT+infans^m ku-ku-li</i>	“prens Kukulis”
	<i>HANTAWAT+infans^m wa-pa+r-mu</i>	“prens Waparmus”
	<i>HANTAWAT+infans^m</i>	“prens Masanatarhunus”
	<i>MASANA-TARHU(NT)-na</i>	

Beyköy 3-4

(A)	<i>HANTAWAT+infans^m</i>	“büyük kral Alantallis(in)
	<i>ma-sa-<hù>+i-ti URA+HANTAWAT</i>	oğl(u) prens Mashuittas”
	<i>á-la-na-ta₆+li</i>	
(B)	<i>á-la-na-ta₆+li infans^m</i>	“Alantallis(in) oğl(u)”

6. ARZAVA DİLİ

Batı Anadolu’daki Luvi hiyeroglif metinleri bize Arzava diline dair bilgiler vermektedir. Öyleyse, bu metinlerde aşağıdaki ad(ıl) ve eylem çekimleri ile karşılaştığımızı not etmek yararlı olacaktır:

AD(IL)

	sg.	pl.
N	—, -sa	
A	—, -na	-i
N-A(n)	—, -sa	-a
D		-āi
G	-sa	
Abl.	-ti	
Loc.	-ti, +r(i)	

EYLEM

	sg.	pl.
Birinci kişi şimdi./gel.	-wa	
Üçüncü kişi şimdi./gel.	-ti	

Birinci kişi geçmiş zaman	-ha	
Üçüncü kişi geçmiş zaman	-ta	- ⁿ ta
İkinci kişi emir	—	
Orta (aktif)	-nt-	
Orta (pasif)	-mi-	

Tablo 1. Gramer bilgileri özetİ

SA “onun” tamlayan ilgecinde ve A-NA “içinde” ile I-NA “içinde” ilgelerinde olduğu gibi Akkadism’lerin kullanımından Luvi hiyeroglİfleri ile yazan Arzavalı yazıcıların iviyazısına da aşına oldukları sonucuna varabiliriz.

Bu etki Arzava diline ait başka bir kaynağın Luvi çiviyazısı ile yazılmış olan İstanuwan şarkıları olmasıyla uyum içindedir. Ancak, iki yazı arasında Luvi hiyeroglİflerinde N ve A(m/f) oğulun her ikisinin de -i ile ifade edilmesi, ama Luvi iviyazısında -nzi ve -nza ile ayrı ayrı ifade edilmeleri gibi farklılıklar bulunduğu dikkate alınmalıdır.

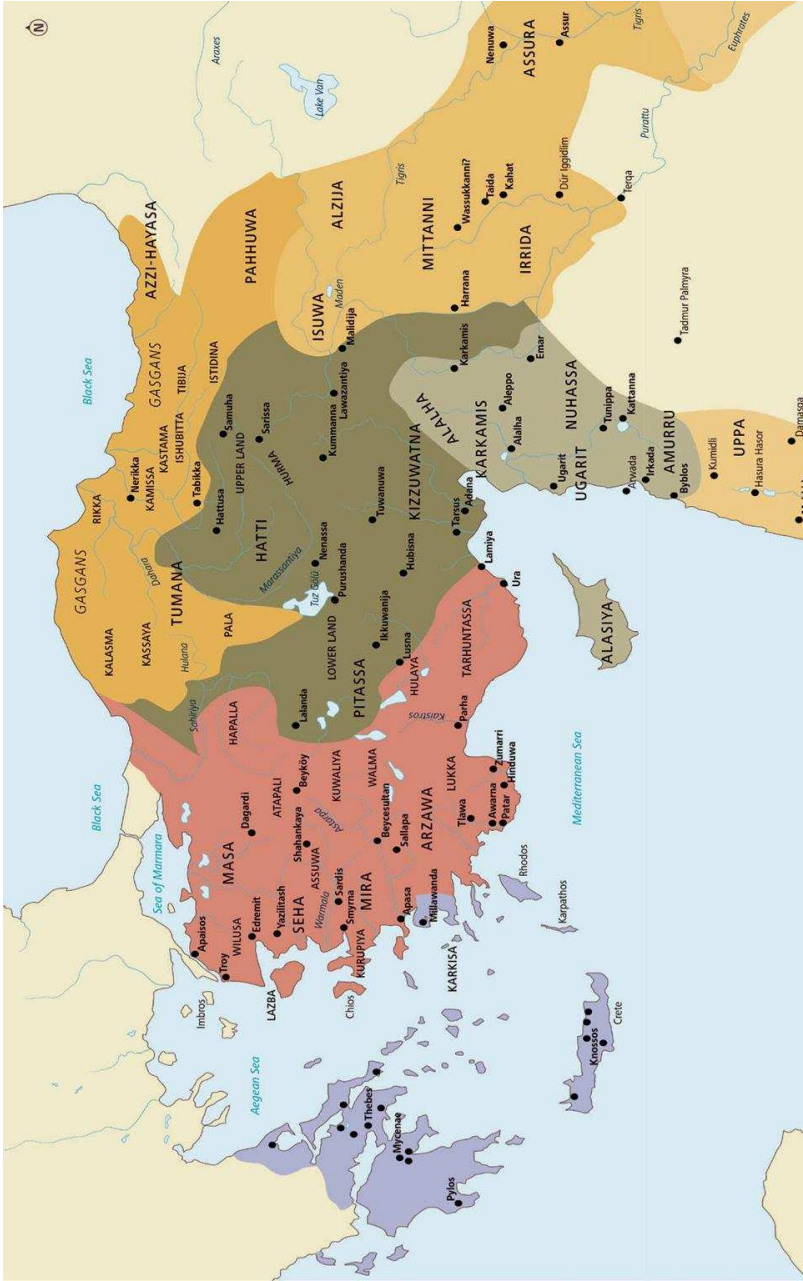
Ayrıca bu bağlamda, üçüncü kişinin enklitik adılının D tekili -la’nın Lidya dilindeki -l’ya karşılık gelmesi, Arzava dilinin Lidya dilinin öncülü olduğunu göstermesi açısından vurgulamaya değerdir.

7. KAPANIş NOTLARI

Edremit, Yazılıtaş ve Dağardı’nda bulunmuş büyük metinler bize pek çok yer adı ve böylece geç İmparatorluk döneminde Küçük Asya’nın batısının siyasal coğrafyasına dair ayrıntılı bilgi sunmaktadır. Büyük prens Muksus ya da Muksas’ın toprakları kısaltılmış formda yazıldıkları için hem Alkim hem de Mellaart tarafından tanımlanmamış olan Mira ve Wilusiya’yı kapsıyordu. Öte yandan metin Troad’a odaklanarak yalnızca Wilusiya’daki yer adlarını saymakta, böylece Truva krallarının topraklarına karşılık gelen yerleri belirtmektedir. Bu krallık Midilli, Limni, Gökçeada ve Bozcaada adalarını, Çanakkale Boğazı’nın güney kıyılarını (Arisbe, Perkote, Pityeia) ve Edremit Körfezindeki yerleşimleri (ör. Adramyttion) kapsıyordu. Yer adları kuzeybatıdan güneydoğuya doğru saat yönünde listelenmiştir. Bu yerler çoğunlukla Hitit belgelerinden değil, Yunancaya taşınmış olan adlarından tanınmaktadırlar; krallığın tanımı Homeros tarafından verilmiş olan tanıma paraleldir (*İlyada* 24.546).

Yazılıtaş ve Dağardı’daki yazıtlar Wilusiya’nın güneyinde kalan ve merkezi Kaikos vadisindeki Seha krallığı için ortak amaçla yazılmışlardı. Wilusiya ve Seha bölgeleri arasında Adramyttion ve İda Dağı gibi kesişim alanları bulunuyordu.

Her durumda, bu belgeler ile Seha, Wilusiya ve örtülü olarak Masa harita üzerinde daha net olarak belirlenmektedir. Hititologları neredeyse yüzyıldır meşgul eden Küçük Asya’nın batısındaki siyasal coğrafyayı tanımlama sorunu için James Macqueen bir defasında “tahmin oyunu” ifadesini kullanmıştı. Bu oyunun sona erdiğini söyleyebiliriz. Bölgedeki tüm önemli krallıklar artık yerlerini almışlardır.

Şekil 6. MÖ 1200'de Küçük Asya'nın siyasal coğrafyası, Küçük Asya'nın batısındaki devletlerin nasıl önem kazandıklarını göstermektedir (sınırlar Starke 2002).

Dahası, burada tanımlanan belgeler, nüfustaki oranı belli olmasa da, Luvicenin Küçük Asya'nın kuzeydoğusunda konuşulup yazıldığını göstermektedir. Küçük Asya'nın batısındaki Geç Tunç Çağı'na dair bilgimizdeki boşluklar, artık kapanmış görünmektedir.

BİBLİYOGRAFYA

- Bányai, M. *forthcoming: West Anatolische Geographie und Geschichte*.
- Beckman, G.M./T.R. Bryce/E.H. Cline 2011: *The Ahhiyawa Texts* (series: Writings from the Ancient World, 28), Atlanta, GA.
- Bryce, T.R. 2010: *The Kingdom of the Hittites*, Oxford (New Edition).
- Güterbock, H.G. 1940: *Siegel aus Boğazköy I* (series: Archiv für Orientforschung, Beiheft 5), Berlin.
- Götze, A. 1933: *Die Annalen des Muršiliš* (Hethitische Texte in Umschrift, mit Übersetzung und Erläuterungen Heft VI, (series: Mitteilungen der Vorderasiatisch-Aegyptischen Gesellschaft, 38), Leipzig.
- Gusmani, R. 1964: *Lydisches Wörterbuch. Mit grammatischer Skizze und Inschriftensammlung* (series: Indogermanische Bibliothek, 2. Reihe: Wörterbücher), Heidelberg.
- Hagenbuchner, A. 1989: *Die Korrespondenz der Hethiter, 2. Teil: Die Briefe mit Transkription, Übersetzung und Kommentar* (series: Texte der Hethiter, 16), Heidelberg.
- Hawkins, J.D. 1983: Kuwatnamuwa, *Reallexikon der Assyriologie* 6, Berlin/New York, 398.
- Hawkins, J.D. 1998: Tarkasnawa King of Mira, 'Tarkondemos', Boğazköy Sealings and Karabel, *Anatolian Studies* 48, 1-31.
- Herbordt, S./D. Bawanypeck/J.D. Hawkins 2011: *Die Siegel der Grosskönige und Grossköniginnen auf Tonbulln aus dem Nişantepe-Archiv in Hattusa* (series: Boğazköy-Hattuşa, Ergebnisse der Ausgrabungen, 23), Darmstadt-Mainz.
- Houwink ten Cate, Ph.H.J. 1961: *The Luwian Population Groups of Lycia and Cilicia Aspera during the Hellenistic Period*, Leiden (dissertation).
- Laroche, E. 1966: *Les Noms des Hittites*, Paris.
- Liebhart, R.F./C. Brixhe 2009: The Recently Discovered Inscription from Tumulus MM at Gordion, A Preliminary Report, *Kadmos* 48, 141-156.
- Mallory, J.P./D.Q. Adams 2007: *The Oxford Introduction to Proto-Indo-European and the Pro-to-Indo-European World*, Oxford (Reprint of 2006 edition).
- Masson, E. 1980: Les inscriptions louvites hiéroglyphiques de Köylütolu et Beyköy, *Kadmos* 19, 106-122.
- Melchert, H.C. 2001: *Cuneiform Luwian Lexicon* (series: Lexica Anatolica 2), Chapel Hill, NC (online versiyon [özgün yayın: 1993]).
- Mellaart, J. 1993: The Present State of "Hittite Geography", in: Mellink, M.J./E. Porada/T. Özgüç (eds.), *Aspects of Art and Iconography: Anatolia and its Neighbors, Studies in Honor of Nimet Özgüç*, Ankara, 415-422.
- Messerschmidt, L. 1900: *Corpus Inscriptionum Hettitarum* (Mitteilungen der Vorderasiatisch-Aegyptischen Gesellschaft, Volume 5, Heft 5), Berlin.
- Monte, G.F. del/J. Tischler 1978: *Répertoire Géographique des Textes Cunéiformes* 6, *Die Orts-und Gewässernamen der hethitischen Texte* (series: Beihefte zum Tübinger Atlas des Vorderen Orients, Reihe B [Geisteswissenschaften], Nr. 7/6), Wiesbaden.
- Otten, H. 1988: *Die Bronzetafel aus Boğazköy, Ein Staatsvertrag Tuthalijas IV* (series: Studien zu den Boğazköy-Texten Beiheft 1), Wiesbaden.
- Starke, F. 2002: Das Hethitische Reich und seine Nachbarn im 15.-14. Jh. v. Chr. (Karte), in: *Die Hethiter und ihr Reich. Das Volk der 1000 Götter*, Stuttgart.

- Waal, W. 2017: Anatolian Hieroglyphs on Hittite Clay Tablets, in: Kertai, D./O. Nieuwenhuyse (eds.), *From the Four Corners of the Earth, Studies in Iconography and Cultures of the Ancient Near East in Honour of F.A.M. Wiggermann* (series: Alter Orient und Altes Testament, Band 441), 297-307. Münster: Ugarit-Verlag.
- Woudhuizen, F.C. 2011: *Selected Luwian Hieroglyphic Texts: The Extended Version* (series: Innsbrucker Beiträge zur Sprachwissenschaft 141), Innsbruck.
- Woudhuizen, F.C. 2012: Stamp Seal from Beycesultan, *Journal of Indo-European Studies* 40, 1-10.
- Woudhuizen, F.C. 2013: Three Luwian Hieroglyphic Late Bronze Age Inscriptions, *Ancient West & East* 12, 1-15.
- Woudhuizen, F.C. 2014: Geography of Western Anatolia, in: Faranton, V./M. Mazoyer (eds.), *Homère et L'Anatolie 2* (series: Collection Kubaba, Série Antiquité), 119-136. Paris: L'Harmattan.
- Woudhuizen, F.C. 2016: *Documents in Minoan Luwian, Semitic, and Pelasgian* (Publications of the Henri Frankfort Foundation, 14), Amsterdam.
- Woudhuizen, F.C. forthcoming: *The Luwians of Western Anatolia, Their Neighbors and Predecessors*.
- Wright, W. 1884: *The Empire of the Hittites, with Decipherment of Hittite Inscriptions*, London.
- Zangger, E. 2017: *Die Luwier und der trojanische Krieg – eine Entdeckungsgeschichte*, Zürich.

Eberhard Zangger
 Luwian Studies
 Postfach 166
 8024 Zurich
 Switzerland
e.zangger@luwianstudies.org

Fred Woudhuizen
 Kleijn Barlaken 45
 NL-1851 CS Heiloo
 The Netherlands
fredwoudhuizen@yahoo.com